

Lietuvos ekonomikos transformacijos analizė

2025-10-28

Parengė:

Evelina Baubonytė
Guoda Dilienė
Kotryna Tamoševičienė

Inovacijų agentūros Tyrimų ir
analizės skyrius

Turinys

I. Santrauka	3
II. Įvadas	4
III. Produktyvumas	4
Produktyvumo augimo scenarijai	14
Produktyvumo skatinimo kryptys	16
IV. Inovacijos	16
Inovacijų augimo scenarijai	25
Inovacijų skatinimo kryptys	26
V. Eksportas.....	29
Eksporto transformacijos skatinimo kryptys	35
Eksporto augimo scenarijai	36
VI. Paveikslų sąrašas	39
VII. Lentelių sąrašas	41

I. Santrauka

Šiame dokumente analizuojami pagrindiniai Lietuvos ekonomikos transformacijos aspektai – produktyvumo didinimas, inovacijų plėtra ir eksporto stiprinimas. Visi šie elementai yra glaudžiai tarpusavyje susiję ir lemia šalies konkurencingumą, gebėjimą kurti aukštą pridėtinę vertę bei užtikrinti gyventojų gerovę.

Produktyvumo srityje Lietuva vis dar atsilieka nuo pažangiausių Europos Sąjungos valstybių. **Didelę dalį ekonomikos struktūros sudaro mažos įmonės ir tradicinės žemos pridėtinės vertės pramonės šakos, kurios pasižymi ribotu našumu.** Nors pažangūs sektoriai, tokie kaip informacinės technologijos, finansai, biotechnologijos ar chemijos pramonė, demonstruoja aukštą produktyvumą, jų dalis bendroje ekonomikos struktūroje tebėra palyginti maža. Regioniniai skirtumai taip pat ryškūs – sostinės produktyvumo rodikliai beveik pasiekia ES vidurkį, o kitose šalies dalyse jie gerokai atsilieka. Norint paspartinti produktyvumo augimą, būtina skatinti įmonių dydžio augimą, modernizuoti tradicinę pramonę, investuoti į technologinę pažangą bei stiprinti darbuotojų įgūdžius ir bendrus įmonių absorbcinius pajėgumus.

Inovacijų srityje Lietuva susiduria su reikšmingais iššūkiais. Verslo išlaidos MTEP tesudaro 0,44 proc. BVP, kai ES vidurkis yra daugiau nei tris kartus didesnis. Nors didžiausią indėlį į inovacijas generuoja vidutinės ir stambios įmonės, o biotechnologijų bei informacinių technologijų sektoriai tampa pažangiausiais, inovacijų ekosistemą riboja finansavimo fragmentiškumas, ribotas valstybės indėlis bei talentų stoka. Inovacijų proveržį galėtų užtikrinti nuoseklesnė finansavimo sistema, orientuota į visus inovacijų ciklo etapus – nuo fundamentinių tyrimų iki komercinių sprendimų, didesnis MVĮ įtraukimas bei gilesnis Lietuvos įsijungimas į tarptautinius mokslinių tyrimų, inovacijų ir vertės kūrimo tinklus.

Eksportas išlieka vienas didžiausių Lietuvos ekonomikos variklių – 2024 m. jis sudarė net 74 proc. šalies BVP. **Vis dėlto didžiąją dalį prekių eksporto sudaro žemos pridėtinės vertės produktai, o vidutinių ir aukštųjų technologijų dalis tebėra gerokai mažesnė nei ES vidurkis.** Žinioms imlių paslaugų eksportas pastaraisiais metais augo itin sparčiai, tačiau pagal struktūrinę dalį Lietuva taip pat dar stipriai atsilieka. Lietuva turi potencialą tapti konkurencingesne ir pereiti prie sudėtingesnių, didesnę pridėtinę vertę kuriančių produktų eksporto stiprindama inovacijų kūrimą, modernizuodama tradiciškai stiprių sektorių gamybą ir plėsdama bei diversifikuodama esamos produkcijos eksportą.

Analizė leidžia daryti išvadą, kad siekiant paspartinti Lietuvos ekonomikos transformaciją būtina kryptingai didinti pažangių sektorių svorį, skatinti įmonių augimą, modernizuoti tradicinę pramonę, užtikrinti nuoseklų inovacijų finansavimą ir pereiti prie aukštesnės pridėtinės vertės eksporto struktūros. Tokiu būdu Lietuva gali sumažinti atotrūkį nuo produktyviausių ES šalių ir užtikrinti ilgalaikį tvarų augimą.

II. Įvadas

Lietuvos valstybės biudžetui vis didesnę spaudimą daro visuomenės senėjimas, viešojo finansavimo trūkumas sveikatos apsaugos ir švietimo srityse, mažėjanti ES struktūrinių fondų parama bei augantis poreikis didinti gynybos išlaidas. Šie iššūkiai verčia ieškoti sprendimų ne tik per mokesčių didinimą ir efektyvesnę jų surinkimą, bet ir skatinant spartesnę ekonomikos augimą, kuris generuotų papildomas pajamas.

Nors gyventojų atlyginimai kasmet nuosekliai auga, šis augimas lenkia darbo našumo didėjimą, o tai kelia grėsmę šalies konkurencingumui. Siekiant didinti BVP be reikšmingo darbuotojų skaičiaus augimo, būtina koncentruotis į produktyvumo didinimą. Tam reikalinga ekonomikos transformacija – didesnė pažangių ir našiai veikiančių sektorių dalis bendroje struktūroje bei tradicinių veiklų modernizavimas.

Šioje analizėje išsamiau nagrinėjami Lietuvos ekonomikos transformacijos aspektai – produktyvumo didinimas, aukštos pridėtinės vertės eksporto plėtra ir inovacijų augimas. Aptariama, kokie veiksniai lemia šiuos procesus, kuo Lietuva skiriasi nuo pažangiausių ir produktyviausių valstybių šiose srityse, ir kokių pokyčių reikėtų imtis, siekiant paspartinti ekonomikos transformaciją.

III. Produktyvumas

Siekiant užtikrinti Lietuvos gyventojų gerovę ir aukštą pragyvenimo lygį, reikia, kad šalies ekonomika augtų ir vidutinis dirbantysis sukurtų daugiau pridėtinės vertės - kiltų Lietuvos produktyvumas¹. Vidutinis šalies produktyvumas priklauso nuo dalies, kurią sudaro našiausi sektoriai ir našiausios įmonės, šalies pramonės technologinio lygio ir darbuotojų įgūdžių.

Istoriškai produktyvumas apskaičiuotas pagal perkamosios galios paritetą (PGP) augo panašiu tempu, kaip ir nominalusis produktyvumas (to meto kainomis eurais, neperskaičius pagal PGP) (pav. 1). Tačiau nuo 2022 m. prasidėjus karui Ukrainoje, išaugus energijos kainoms ir prasidėjus infliacijos šuoliui Lietuvoje, šių rodiklių dinamika išsiskyrė – nors nominalusis produktyvumas toliau augo, produktyvumas pagal PGP ėmė mažėti. Tikėtina, kad nuo 2024 m., kainoms stabilizavusis, šių rodiklių dinamika artimiausiais metais vėl sugrįš prie istorinei raidai būdingos trajektorijos. Todėl tolesnėje analizėje daugiausia dėmesio bus skiriama nominaliojo produktyvumo² pokyčiams, nes tik šį rodiklį galima išsamiau nagrinėti pagal geografinius ir sektorinius pjūvius.

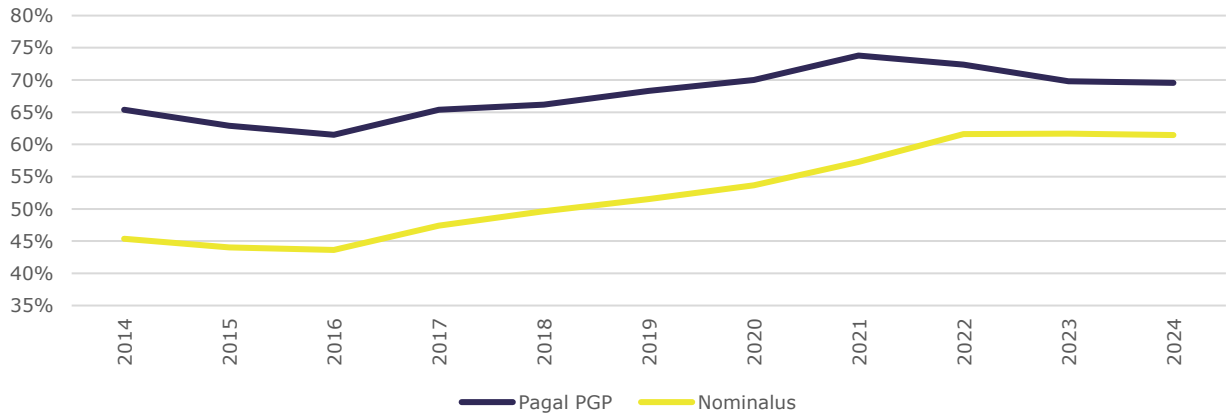
Produktyviausios šalys Europoje – Airija, Belgija, Nyderlandai, Vokietija ir Skandinavijos šalys (pav. 2). Šių šalių ekonomikos struktūroje didesnę dalį sudaro aukšto produktyvumo sektoriai (pvz. IT, finansų paslaugų, apdirbamosios gamybos). Šios šalys taip pat pasižymi didesne vidutinių ir didelių įmonių dalimi, jų pramonėje vyrauja aukštųjų ir vidutinių technologijų sektoriai, o apdirbamoji

¹ Šioje analizėje produktyvumas vertinamas per darbo našumą.

² Darbo našumas – sukurta pridėtinė vertė, tenkanti vienam dirbančiajam ar darbo valandai.

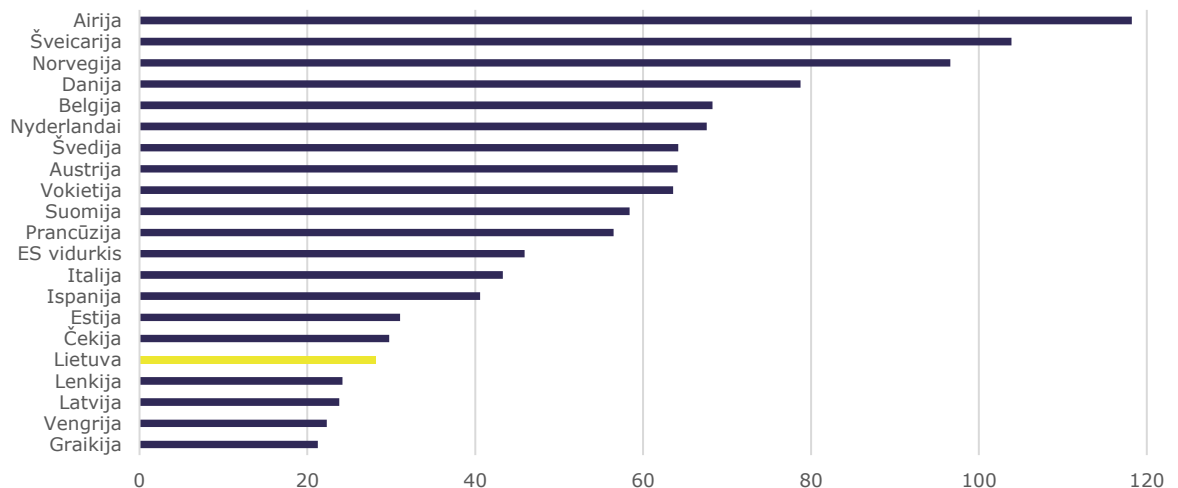
gamyba išsiskiria aukštesniu skaitmeninimo lygiu, kurį lemia didesnės materialinės investicijos.

pav. 1 Lietuvos produktyvumo augimas pagal perkamosios galios paritetą (PGP) ir nominalaus (to meto kainomis) EUR/val., proc. nuo ES vidurkio

Šaltinis: Eurostatas, OECD, Inovacijų agentūros apskaičiavimai

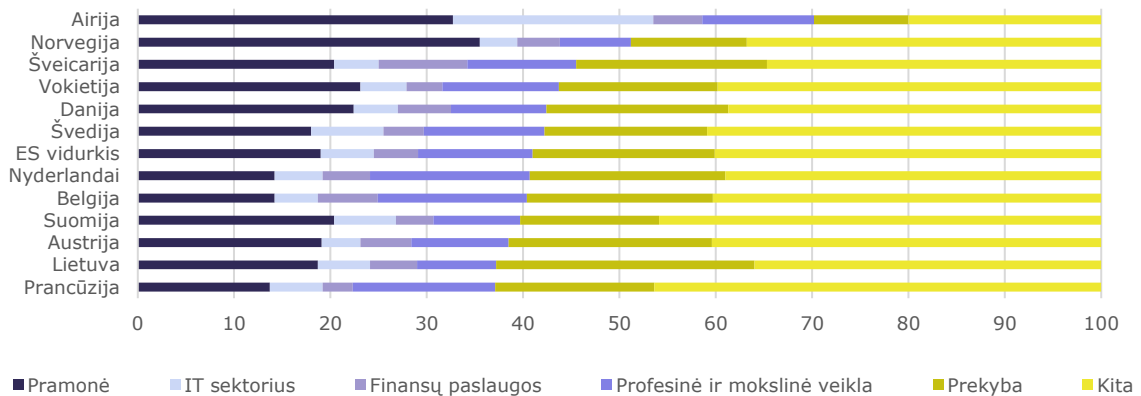
pav. 2 Atrinktų ES šalių produktyvumas (to meto kainomis, EUR/val., 2024 m.)

Šaltinis: OECD, Inovacijų agentūros apskaičiavimai

Produktyviausių ES šalių ekonomikose didesnę dalį bendroje struktūroje sudaro pramonės, finansų, IT, profesinės ir mokslinės veiklos sektoriai, pasižymintys didesniu produktyvumu (pav. 3). Lietuvoje šių sektorių struktūrinė dalis yra mažesnė nei ES vidurkis ir beveik dvigubai mažesnė nei Airijoje. Reikšmingą Lietuvos ekonomikos dalį sudaro didmeninė ir mažmeninė prekyba, kurios nepasižymi itin dideliu produktyvumu.

pav. 3 Produktiviausių ES šalių ekonomikų struktūra (proc. nuo visos pridėtinės vertės, 2024 m.)

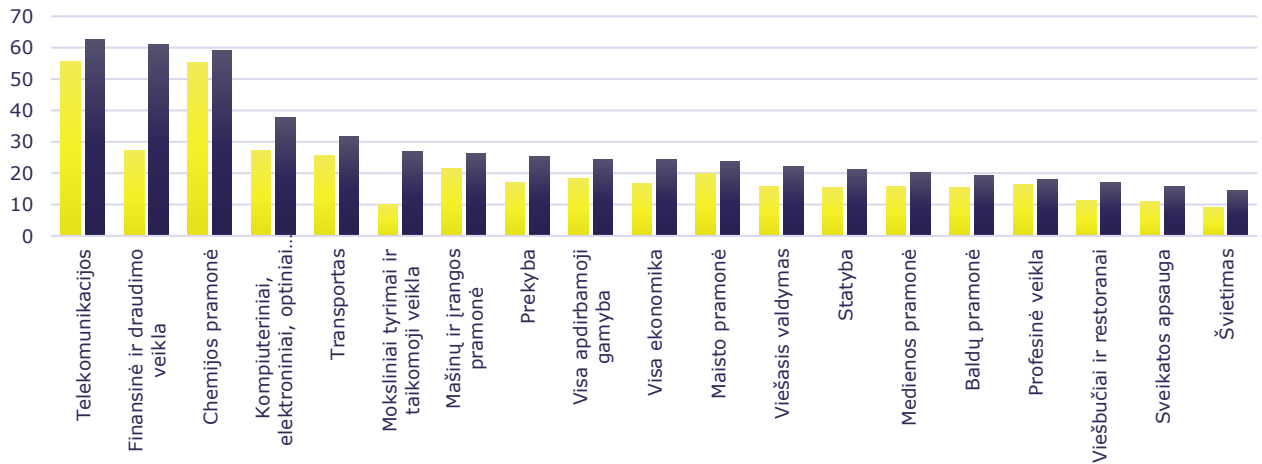
Šaltiniai: Eurostatas, OECD, Inovacijų agentūros apskaičiavimai

Siekiant didinti Lietuvos ekonomikos produktyvumą, būtina didinti produktyviausių veiklų dalį jos struktūroje. Produktiviausi sektoriai Lietuvoje yra informacija ir ryšiai, finansų paslaugos, taip pat atskiros pramonės šakos, kaip chemijos, kompiuterinių, elektroninių ir optinių gaminių gamyba (pav. 4pav. 4). Pažangiausi sektoriai, kuriuos Lietuva siekia skatinti yra išskiriami ir Sumaniosios specializacijos koncepcijoje (S3)³. Šiuo metu didžiausią dalį Lietuvos ekonomikos struktūroje sudaro mažesnio produktyvumo sektoriai – prekyba, statyba, mažiau produktyvios pramonės šakos, tokios kaip maisto, medienos, metalų ir baldų pramonės. **Vis dėlto per pastaruosius penkerius metus produktyviausių sektorių⁴ dalis bendroje pridėtinėje vertėje padidėjo nuo 10 iki 13,5 proc.** Tai rodo, kad palaipsniui vyksta ekonomikos struktūros pokyčiai, prisidedantys prie produktyvumo augimo.

³ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2022 m. rugpjūčio 17d.). *Dėl Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros ir inovacijų (sumaniosios specializacijos) koncepcijos patvirtinimo: Nutarimas Nr. 835. TAR, 2022-16964*. Prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/9f349d40221011edb4cae1b158f98ea5>

⁴ Bendroji pridėtinė vertė sukurta finansų ir draudimo, informacijos ir ryšių, chemikalų ir chemijos produktų gamybos, kompiuterinių, elektroninių ir optinių gaminių gamybos, elektros įrangos gamybos, telekomunikacijų, mokslinių tyrimų ir taikomosios veiklos.

pav. 4 Lietuvos ekonomikos sektorių produktyvumas to meto kainomis, EUR/val., 2019 m. ir 2023 m.

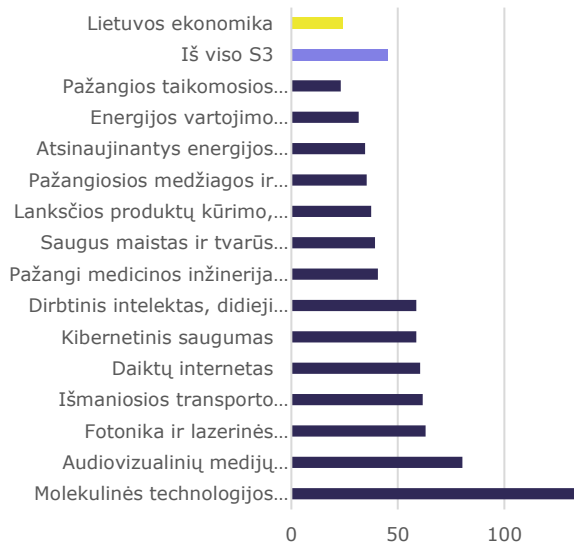

Šaltinis: VDA, 2023

Sumaniosios specializacijos (S3) sektoriai 2023 m. buvo beveik 90 proc. produktyvesni lyginant su bendru šalies produktyvumo vidurkiu. Per pastaruosius penkerius metus šių sektorių dalis ekonomikoje palaipsniui didėjo, 2023 m. jie sudarė apie 9,7 proc. visos ekonomikos (lyginant su 8 proc. 2019 m.) (pav. 6) Visgi siekiant produktyvumo proveržio, Lietuvai būtina spartesnė aukšto produktyvumo sektorių plėtra. Analizuojant atskiras S3 tematikas matyti, kad produktyviausios iš jų – molekulinės technologijos, fotonika ir lazerinės technologijos, audiovizualinės medijos, išmaniosios transporto sistemos (pav. 5). Tačiau būtent šios tematikos kol kas generuoja tik labai nedidelę bendros pridėtinės vertės dalį. Šių produktyviausių tematikų spartesnė plėtra galėtų reikšmingai paspartinti bendro šalies produktyvumo augimą. Todėl tikslinga įvertinti žmogiškųjų išteklių potencialą šiose srityse, kad būtų galima plėsti jų svorį bendroje ekonomikos struktūroje. Įmonių lygmeniu matyti, kad 2023 m. svarbiausios S3 sektorių įmonės (Top 20 kiekviename prioritete) sukūrė daugiau nei pusę visos S3 pridėtinės vertės.⁵ Šios įmonės labai produktyvios. Pavyzdžiui, sveikatos technologijų ir biotechnologijų sektoriaus Top 20 svarbiausių sektoriaus įmonių produktyvumas buvo beveik 6 kartus didesnis nei bendras sektoriaus produktyvumas. **Taigi produktyvumą šalyje didintų resursų (finansinių, ir žmogiškųjų) persikirstymas į produktyvesnius sektorius, šiuo atveju – S3 sektorius apskritai ir ypač į produktyviausias S3 tematikas bei įmones.** Siekiant spartesnės S3 sektorių plėtros, valstybės užduotis yra sudaryti jiems tinkamas sąlygas – užtikrinti palankią reguliacinę aplinką, suteikti MTEP veiklai reikalingą infrastruktūrą, užtikrinti reikalingų talentų rengimą bei pritraukimą, teikti tikslingą pagalbą su eksporto rinkų paieška.

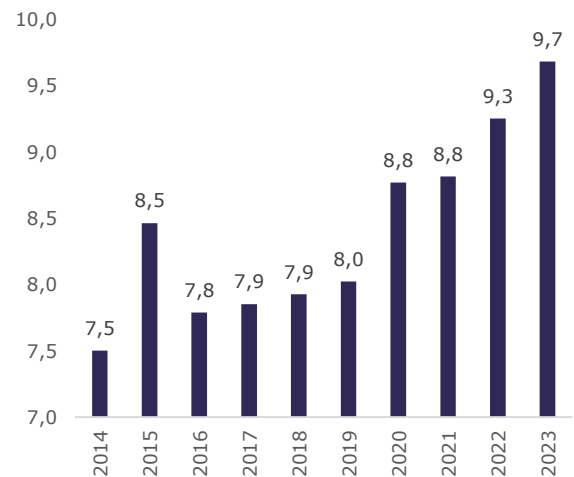
⁵ Sveikatos technologijos ir biotechnologijos – 75 proc. sektoriaus vertės., Nauji gamybos procesai ir technologijos – 56 proc., IRT sektorius – 55 proc.

pav. 5 Lietuvos sumaniosios specializacijos tematikų produktyvumas (to meto kainomis, EUR/dirbančiajam, 2023 m.)

Šaltiniai: VDA, Inovacijų agentūros skaičiavimai

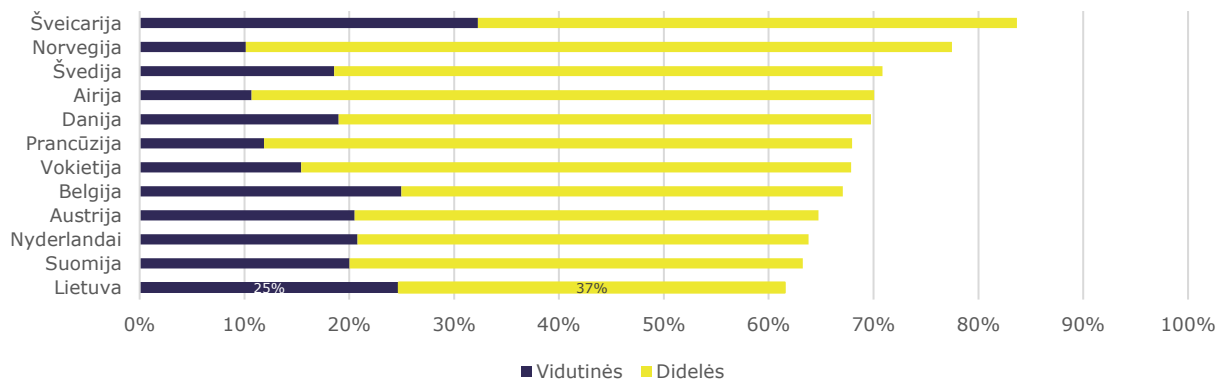
pav. 6 Lietuvos sumaniosios specializacijos sektorių pridėtinės vertės dalis visoje pridėtinės vertės struktūroje, proc., 2023 m.

Šaltiniai: VDA, Inovacijų agentūros skaičiavimai

Lyginant pagal įmonių dydį taip pat matyti, kad Lietuvoje didesnę dalį pridėtinės vertės (38 proc.) nei produktyviausiose ES šalyse (pvz. 16 proc. Švedijoje, 30 proc. Airijoje), sukuria mažos įmonės (pav. 7). Kadangi šios įmonės pasižymi mažiausiu produktyvumu, tokia ekonomikos struktūra prisideda prie Lietuvos produktyvumo atotrūkio.

pav. 7 Atrinktų ES šalių pridėtinės vertės dalis pagal įmonių dydį (to meto kainomis, proc. nuo visos pridėtinės vertės, 2022 m.)

Šaltinis: Eurostat, 2022

Lietuvoje, kaip ir kitose šalyse, įmonių dydis lemia ryškius produktyvumo skirtumus⁶. Didelių ir vidutinių įmonių našumas yra daugiau negu dvigubai didesnis nei pačių mažiausių įmonių. Pastarųjų

⁶ Madgavkar, A., Piccitto, M., White, O., Ramirez, M. J., Mischke, J., & Chockalingam, K. (2024, gegužė). A microscope on small businesses: The productivity opportunity by country. McKinsey Global Institute. Prieiga: <https://wfdi.org/wp-content/uploads/2025/01/136.-SME-FINANCE-FORUM-a-microscope-on-small-businesses-the-productivity-opportunity-by-country.pdf>

metų duomenys rodo, kad didelės ir vidutinės įmonės daugiausiai prisidėjo prie Lietuvos produktyvumo augimo (pav. 8). Visoje ekonomikoje vidutinės įmonės sukuria apie 25 proc., o didelės – 37 proc. bendros pridėtinės vertės⁷. Tai svarbus ekonomikos segmentas, kurio produktyvumo augimo papildomas paskatinimas turėtų reikšmingą poveikį bendriems šalies rodikliams. Taip pat svarbus produktyvumo skirtumas tarp itin mažų ir mažų įmonių, rodantis, kad įmonei paaugus bent iki mažos įmonės dydžio jos našumas gali būti vidutiniškai dvigubai didesnis. Tačiau pastarųjų metų duomenimis mažosios bendrijos (MB) išlieka dominuojančia naujo verslo forma (71 proc. visų naujų registracijų) visose apskrityse. MB ir labai mažų įmonių dominavimas kelia verslo augimo iššūkių – duomenys rodo, kad apie 90 proc. įmonių per 5 metus išlaikė darbuotojų skaičių įmonės dydžio rėmuose ir tik 4–7 proc. (vyresnių nei 5 m.) augo, dažniausiai iš labai mažų į mažas.

Žvelgiant į ateitį, valstybės politika turėtų mažiau akcentuoti paskatas steigti vis daugiau smulkių verslų, o didesnę dėmesį sutelkti į įmonių augimo skatinimą. Tai didintų produktyvumą ir dėl jau minėto resursų perskirstymo, ir dėl spartesnio vidutinių ir didelių įmonių produktyvumo augimo, kurio galima tikėtis žvelgiant į istorinę ekonomikos raidą. Tyrimai rodo, kad produktyviausios įmonės atradusios naujas eksporto rinkas labiau padidina savo inovatyvią veiklą, nei likusios⁸. Todėl paskatų sistema turėtų būti nukreipta į įmones ir sektorius, turinčius tvirtus veiklos pagrindus ir didelį augimo potencialą.

Tokia pati tendencija ir rekomendacijos įvardijamos ir ES strateginiuose dokumentuose – Mario Draghi ataskaitoje apie Europos konkurencingumą⁹ ir Europos konkurencingumo kompase¹⁰. Tačiau Lietuvoje šis mažų įmonių dominavimas dar ryškesnis nei vidutiniškai ES. Vadinasi, jei artimiausiu laikotarpiu ES stiprins politikos priemones, skirtas įmonių augimui, Lietuvai kyla rizika šiuo aspektu dar labiau atsilikti.

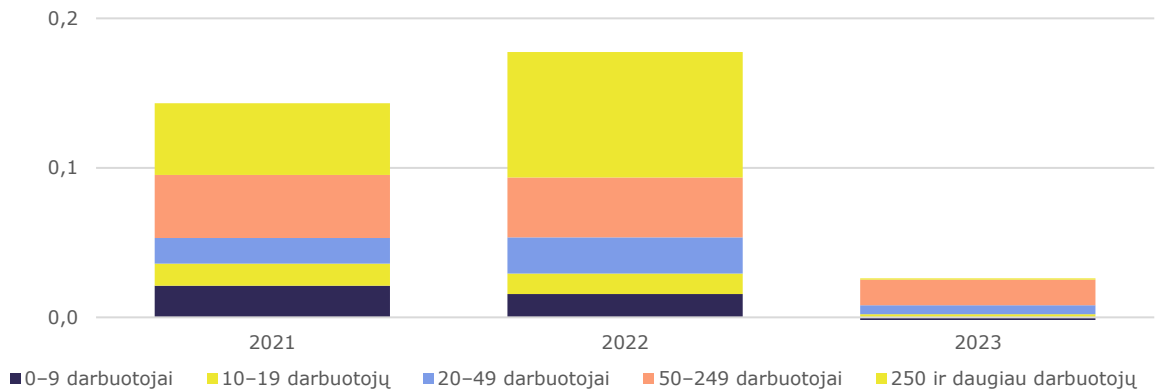
⁷ Skaičiuojant pagal nefinansų įmonių pridėtinę vertę gamybos sąnaudomis 2023 m.

⁸ Aghion, P., et al. (2022). The heterogeneous impact of market size on innovation. Prieiga per: <http://longtermproductivity.com/perso/ABLM.pdf>

⁹ European Commission. (2024). *The Draghi report: A competitiveness strategy for Europe (Part A)*. Prieiga: https://commission.europa.eu/topics/eu-competitiveness/draghi-report_en

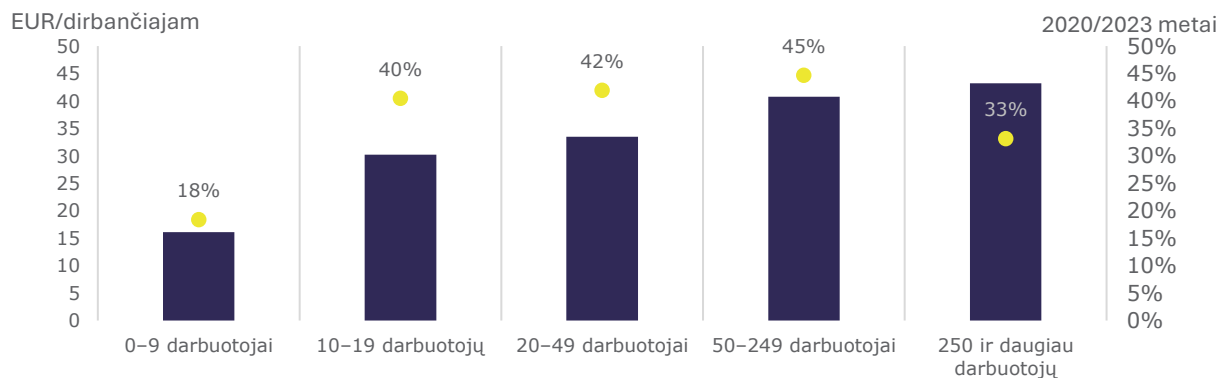
¹⁰ European Commission. (2025, sausio 29 d.). *A competitiveness compass for the EU*. Prieiga: https://commission.europa.eu/topics/eu-competitiveness/competitiveness-compass_en

pav. 8 Lietuvos produktyvumo augimo kaitos veiksniai pagal įmonių dydį (to meto kainomis, EUR/dirbančiajam, proc. punktais)

Šaltiniai: VDA, Inovacijų agentūros skaičiavimai

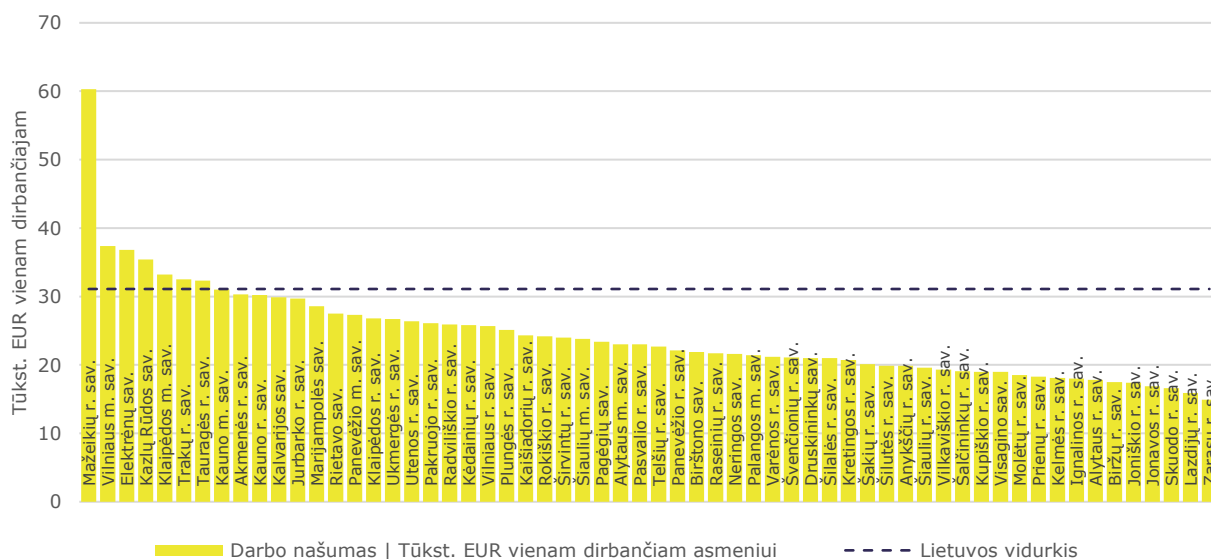
pav. 9 Lietuvos įmonių produktyvumas pagal įmonių dydį (to meto kainomis, EUR/dirbančiajam) ir augimas nuo 2020 iki 2023 m. (proc., dešinė ašis)

Šaltiniai: VDA, Inovacijų agentūros skaičiavimai

Produktyvumo skirtumai itin ryškūs ir tarp skirtingų Lietuvos regionų (pav. 10). Sostinės regione darbo našumas jau siekia ES vidurkį, tačiau silpniausiose savivaldybėse tesudaro apie 40 proc. Bendrai Vidurio ir vakarų Lietuvos (VVL) regiono produktyvumas yra apie 32 proc. mažesnis nei Sostinės regione. Tačiau VVL regione dirba 67 proc. visų Lietuvos dirbančiųjų. Taigi šių darbuotojų produktyvumas reikšmingai lemia bendrą šalies produktyvumą ir siekiant ekonomikos transformacijos Lietuvoje nepakanka kliautis pažanga daroma Sostinės regione ar trijuose didžiuosiuose miestuose. Tikslinga regionų strategija gali padėti šį atotrūkį mažinti ir taip padidinti bendrą šalies produktyvumą.

pav. 10 Lietuvos produktyvumas pagal savivaldybes (to meto kainomis, proc. nuo ES vidurkio, 2023 m.)

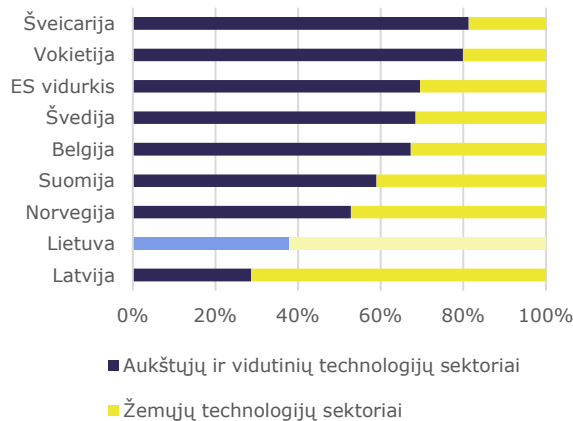

Šaltiniai: VDA, Inovacijų agentūros skaičiavimai

Reikšmingą dalį Lietuvos regionų kuriamos vertės ir darbo vietų sudaro apdirbamosios gamybos pramonė. Penki didžiausi sektoriai – maisto produktai, baldai, metalo gaminiai, chemijos pramonė ir medienos gaminiai – 2023 m. sudarė apie 46 proc. visos Lietuvos apdirbamosios gamybos produkcijos. Tai rodo reikšmingą koncentracijos sumažėjimą lyginant su 2017 m., kai penki stambiausi sektoriai kartu sudarė apie 59 proc., ir 2019 m., kai jų dalis siekė 58 proc. Šis pokytis atspindi laipsnišką gamybos struktūros diversifikaciją ir nišinių sektorių augimą - svarbią tendenciją, didinančią sektoriaus atsparumą rinkos ir eksporto svyravimams. Vis dėlto tai vis dar reikšminga dalis, todėl siekiant didinti bendrą šalies produktyvumą būtina tęsti palaipsninį ekonomikos perėjimą prie našesnių sektorių, kartu keliant tradicinių sektorių technologinį lygį.

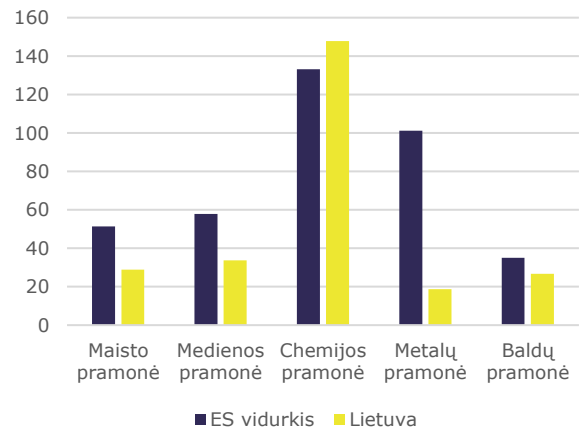
Lietuvos apdirbamosios pramonės struktūroje didžiausią dalį sudaro žemos pridėtinės vertės gamyba (apie 62 proc.), nors vidutiniškai ES ši dalis siekia tik apie 30 proc. (pav. 11). Tokia pramonės struktūra jau savaime lemia žemesnę vidutinę Lietuvos pramonės produktyvumą. Tradicinės pramonės šakos, kurios sudaro didžiąją dalį apdirbamosios pramonės veiklos, Lietuvoje vidutiniškai yra mažiau produktyvios, nei kitose šalyse (pav. 12). Pavyzdžiui, maisto ir medienos pramonės produktyvumas Lietuvoje beveik dvigubai mažesnis už ES vidurkį.

pav. 11 Atrinktų ES šalių apdirbamosios gamybos struktūra pagal technologinį lygį (proc. visos apdirbamosios gamybos pridėtinės vertės, 2022 m.)

Šaltinis: Eurostat, 2022

pav. 12 Pagrindinių Lietuvos apdirbamosios gamybos šakų produktyvumas palyginti su ES vidurkiu (tūkst. EUR vienam dirbančiajam, to meto kainomis, 2022 m.)

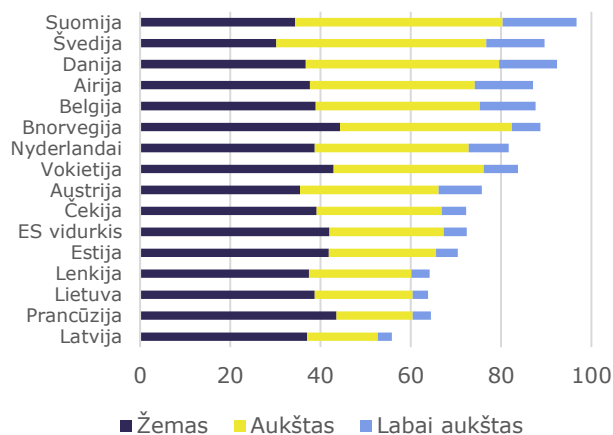

Šaltinis: Eurostat, 2022

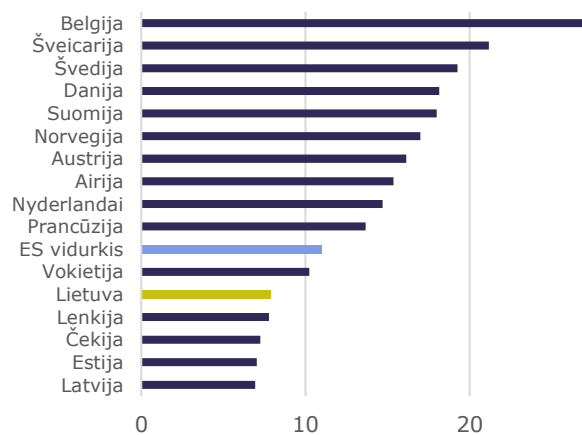
Siekiant padidinti tradicinės pramonės produktyvumą, reikalingas technologinis atsinaujinimas. Lietuva nuo produktyviausių šalių atsilieka pagal technologinę pažangą pramonėje, tai rodo apdirbamosios pramonės skaitmeninio intensyvumo rodiklis¹¹ (pav. 13). Nors žemo skaitmeninio intensyvumo pramonės įmonių dalis Lietuvoje panaši kaip ir vidutiniškai, žymiai mažesnė dalis įmonių pasiekia aukštą arba labai aukštą skaitmeninio intensyvumo lygį, o nuo produktyviausių šalių pagal šias kategorijas Lietuva atsilieka dvigubai. Akivaizdu, kad pramonės skaitmeninimui Lietuvoje neskiriama pakankamai (viešųjų ir privačių) resursų – Lietuva kartu su kitom kaimyninėmis šalimis nuo produktyviausių ES šalių ženkliai atsilieka pagal materialinių investicijų lygį apdirbamojoje gamyboje (pav. 14). Nepadidinus šių investicijų lygio galima tikėtis tik tolesnio atotrūkio nuo pažangiausių šalių didėjimo.

¹¹ Eurostat skaitmeninio intensyvumo rodiklis apima įmonių skaitmeninių technologijų naudojimo lygį pagal 12 kriterijų – nuo internetinės svetainės ir e. prekybos iki debesijos, dirbtinio intelekto ar didžiųjų duomenų analizės.

pav. 13 Atrinktų ES šalių apdirbamosios gamybos įmonių dalis pagal skaitmeninio intensyvumo indeksą (Digital intensity index DII), proc.

pav. 14 Atrinktų ES šalių materialinės investicijos apdirbamojoje gamyboje, (tūkst. EUR vienam dirbančiajam, 2022 m.)

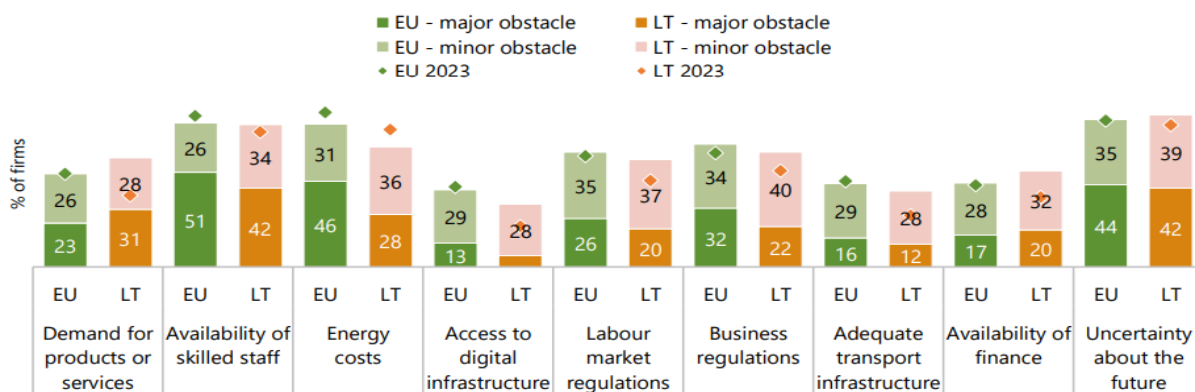

Šaltinis: Eurostat, 2024

Šaltinis: Eurostat, 2022

Remiantis Europos investicinio banko (EIB) 2024 m. apklausos duomenimis¹², Lietuvos įmonės didžiausiomis kliūtimis investicijoms įvardija neapibrėžtumą dėl ateities ir kvalifikuotos darbo jėgos trūkumą (pav. 15). Tiek visoje ES, tiek Lietuvoje reikšminga dalis įmonių investicijų plėtrą ribojančiu veiksniu laiko verslo ir darbo santykių reguliavimą.

pav. 15 EIB verslo apklausos klausimo apie reikšmingiausias kliūtis investavimui į plėtrą rezultatai, 2025 m.

Q. Thinking about your investment activities, to what extent is each of the following an obstacle? Is it a major obstacle, a minor obstacle or not an obstacle at all?

Base: All firms (data not shown for not an obstacle at all/don't know/refused responses).

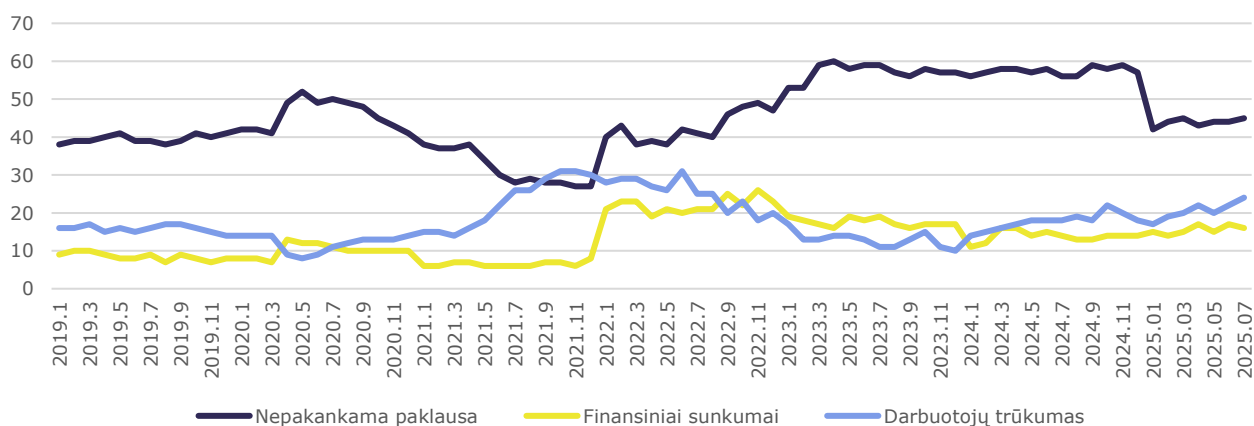
Šaltinis: EIB, 2025

Darbuotojų trūkumas yra ir vienas iš veiksnių, kurį 2025 m. pirmąjį pusmetį kaip pramonės produkcijos gamybą ribojantį įvardijo apie 20-25 proc. apklaustų Lietuvos pramonės įmonių (pav. 16). Šis veiksnys atspindi ne tik neigiamas demografines tendencijas – visuomenės senėjimą ir darbingų gyventojų skaičiaus mažėjimą – bet ir tinkamų įgūdžių stoką. Technologinė pažanga gali iš dalies spręsti mažėjančio darbuotojų skaičiaus

¹² European Investment Bank. (2025). *EIB Investment Survey 2024: Country Overview – Lithuania*. Prieiga: https://www.eib.org/files/documents/lucalli/20240238_econ_eibis_2024_lithuania_en.pdf

problema. Tačiau tam, kad technologinė transformacija Lietuvos pramonės įmonėse vyktų sėkmingai, būtina sąlyga yra pakankama darbuotojų, turinčių reikiamus technologinius, skaitmeninius įgūdžius, pasiūla. Todėl valstybės pastangos turi būti nukreiptos į šių įgūdžių ugdymą bei talentų pritraukimą, ypatingą dėmesį skiriant regionams.

pav. 16 Lietuvos pramonės įmonių apklausos respondentų proc. įvardinusių veiksnius kaip ribojančius pramonės gamybą

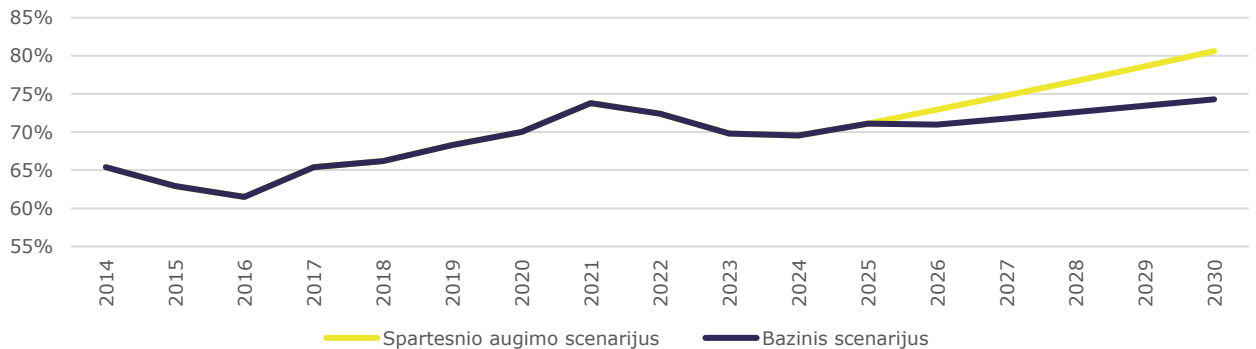
Šaltinis: VDA.

Nors prieiga prie finansavimo kaip kliūtis investicijoms įvardijama santykinai mažesnės dalies įmonių (52 proc.), EIB apklausos duomenys rodo išliekant istorinę tendenciją – Lietuvoje bankų finansavimu naudojasi gerokai mažesnė dalis įmonių nei vidutiniškai ES (54 proc., palyginti su 81 proc. ES). Be to, finansiškai apribotų įmonių dalis Lietuvoje yra dvigubai didesnė (14 proc., palyginti su 7 proc. ES). Daugiausiai tokių įmonių yra apdirbamosios gamybos ir statybų sektoriuje, taip pat tarp mažų įmonių (18-20 proc.). Valstybės pastangos gerinti įmonių prieigą prie finansavimo galėtų prisidėti prie didesnių investicijų į technologinę pažangą ir produktyvumą.

Produktyvumo augimo scenarijai

Lietuvai siekiant ekonomikos transformacijos ir aukštesnės pridėtinės vertės kūrimo būtina spartinti produktyvumo augimo tempus. Jei Lietuvos produktyvumas (EUR vienai darbo valandai pagal PGP) išlaikytų pastarojo meto sulėtėjusio augimo tendencijas, 2030 m. pasiektų apie 75 proc. ES vidurkio. **Paspartinus produktyvumo augimą maždaug 2 proc. punktais per metus, po penkerių metų būtų galima pasiekti 80 proc. ES vidurkio (spartesnio augimo scenarijus) - tikslą, numatytą ankstesnėje Lietuvos Nacionalinio pažangos plano redakcijoje.** Siekiant įgyvendinti tokį scenarijų Lietuvos nominalusis produktyvumas (EUR/val.) turėtų padidėti apie 60 proc. per penkerių metų periodą (2026-2030 m.). Palyginimui, per penkerius metus (2019-2023 m.) Lietuvos nominalusis produktyvumas padidėjo apie 48 proc., tačiau šį augimą spartino išskirtinai didelė infliacija 2022 metais. Atsižvelgiant į nuosaikesnes infliacijos prognozes artimiausiam penkmečiui, 60 proc. augimo tikslas reikštų papildomų pastangų ir paskatų poreikį, tačiau jis išlieka pakankamai realistiškas.

pav. 17 Lietuvos produktyvumo (pagal PGP, EUR/val.) santykis su ES vidurkiu – bazinis ir spartesnio augimo scenarijai

Šaltiniai: OECD, Eurostat, Inovacijų agentūros apskaičiavimai.

Šis produktyvumo augimas turėtų kilti tiek iš augančios produktyvių sektorių dalies ekonomikoje, tiek iš tradicinės pramonės regionuose modernizavimo. Duomenys rodo, kad istoriškai produktyvumo augimą didele dalimi lemia didelių ir vidutinių įmonių indėlis. Todėl pagalbos priemonės įmonių augimui ir papildomos paslaugos jau stiprų potencialą turinčioms įmonėms galėtų reikšmingai prisidėti prie spartesnio produktyvumo didėjimo. Taip pat ypač svarbi orientacija į VVL regionus, kuriuose koncentruojasi daugiau nei pusė šalies darbuotojų - tai turėtų reikšmingą įtaką bendram produktyvumo augimui.

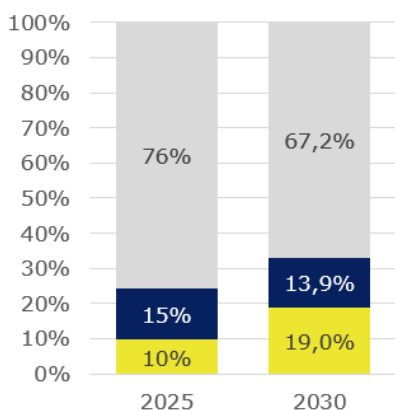
Spartesnio augimo scenarijus apimtus tris komponentus:

- S3 sektorių plėtrą (darbuotojų skaičiaus šiuose sektoriuose augimą);
- S3 sektorių produktyvumo augimą;
- Tradicinės pramonės produktyvumo augimą.

Tokio scenarijaus poveikis bendram šalies produktyvumui pavaizduotas pav. 18. Iš siekiamo 60 proc. bendro produktyvumo pokyčio trečdalį lemtų pažangių S3 sektorių plėtra ir jų produktyvumo didėjimas, o dar 7 proc. punktus – tradicinės pramonės produktyvumo augimas. Pagal šį scenarijų 2030 m. S3 sektoriai sukurtų 19 proc. Lietuvos pridėtinės vertės.

pav. 18 Lietuvos ekonomikos nominaliojo produktyvumo spartesnio augimo scenarijus

Lietuvos pridėtinės vertės struktūra

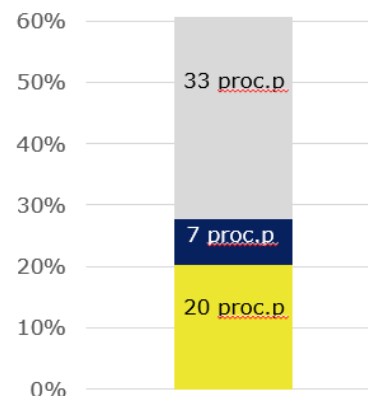

S3 sektorių darbuotojų skaičius padidėtų 72 proc., produktyvumas augtų 80 proc.

Tradicinės pramonės darbuotojų skaičius sumažėtų 5 proc., produktyvumas augtų 60 proc.

Likusios ekonomikos darbuotojų sumažėtų 7 proc., produktyvumas augtų 53 proc.

Lietuvos ekonomikos nominaliojo produktyvumo padidėjimo veiksniai 2026-30 m.

Šaltiniai: VDA, Inovacijų agentūros skaičiavimai

Produktyvumo skatinimo kryptys

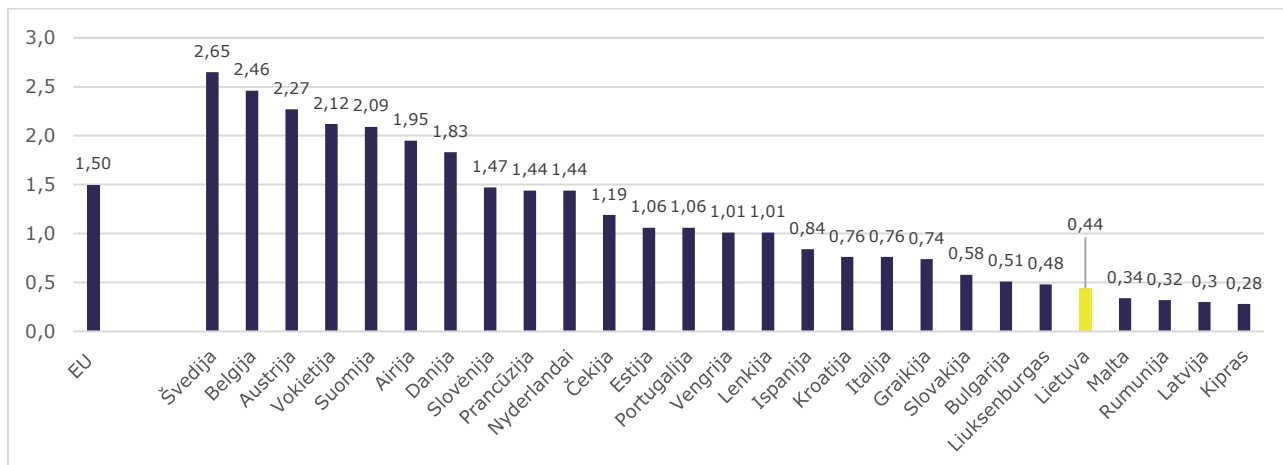
Apibendrinant Lietuvos situaciją ir atotrūkį nuo produktyviausių valstybių, galima išskirti pagrindines kryptis spartesniam produktyvumo augimui užtikrinti:

- **Sparčiau didinti pažangių sektorių dalį ekonomikoje, kurių didžiąją dalį sudaro S3 prioritetų veiklos.** Tai apima tiek pasiūlos pusės stiprinimą (inovacijų kūrimą), tiek paklausos pusės skatinimą (pagalbą pažangių sektorių įmonėms įsitvirtinti platesnėse eksporto rinkose).
- **Skatinti įmonių augimą,** inovacijų ir eksporto pagalbos priemonės labiau orientuojant į vidutines ir dideles įmones.
- **Tikslingai didinti produktyvumą regionuose,** identifikuojant kiekviename jų didžiausią potencialą turinčius sektorius bei skatinant jų modernizaciją, tarptautiškumą, tarpsektorinį bendradarbiavimą, pritraukiant naujas Lietuvos ir užsienio investicijas.
- **Skatinti inovacijų diegimą tradicinėse pramonės šakose,** modernizuojant jų gamybą ir pereinant prie aukštesnio technologinio sudėtingumo, kuris tiesiogiai lemia ir aukštesnį produktyvumo lygį.

IV. Inovacijos

Remiantis Europos inovacijų švieslentės duomenimis, Lietuva pagal mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (MTEP) išlaidas verslo sektoriuje užima 23 vietą, lyginant su kitomis ES šalimis (Error! Reference source not found.). Lietuvoje MTEP išlaidos verslo sektoriuje siekia tik 0,44 proc. nuo BVP, tai gerokai mažiau nei ES vidurkis, kuris sudaro 1,5 proc. Atitinkamai, Lietuva pagal šį rodiklį lenkia tik Rumuniją (0,34 proc.) , Latviją (0,32 proc.) ir Kiprą (0,28 proc.).

pav. 19 MTEP išlaidos verslo sektoriuje, lyginant su BVP, proc.

Šaltinis: OECD, 2023

Lietuvoje verslo išlaidos MTEP pastaraisiais metais augo – 2023 metais jos buvo 83,5 proc. didesnės nei 2020 metais. Tačiau vertinant šias išlaidas BVP atžvilgiu, išlaidų padidėjimas neatsispindi proporcingai šalies ekonomikoje. Bendras ekonomikos augimas buvo spartesnis nei verslo investicijos į MTEP.

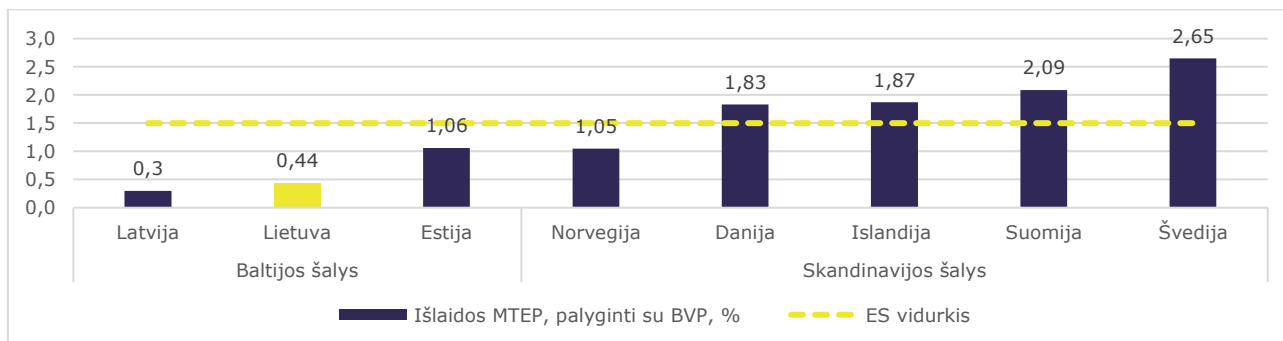
lentelė 1. MTEP išlaidos verslo sektoriuje, mln. EUR, lyginant su BVP, proc.

	2020	2021	2022	2023	2024
Išlaidos MTEP mln. EUR	265,4	306,6	354,4	325,8	335,9
Išlaidos MTEP, palyginti su BVP	0,53	0,55	0,53	0,44	0,43

Šaltinis: VDA, 2023

Lyginant su kitomis Baltijos ir Skandinavijos šalimis, vėlgi lenkiame tik Latviją. Iliustruojant atotrūkį, norėdami, kad verslo sektoriaus išlaidos į MTEP sudarytų 1,06 proc. nuo BVP (kaip Estijoje), išlaidos turėtų padidėti daugiau nei 2 kartus. Atitinkamai, norėdami pasiekti Švedijos (2,65 proc.) lygį, Lietuvoje verslo sektoriaus išlaidos į MTEP turėtų padidėti kone 6 kartus.

pav. 20 MTEP išlaidos verslo sektoriuje, Baltijos ir Skandinavijos šalyse (proc. nuo BVP)

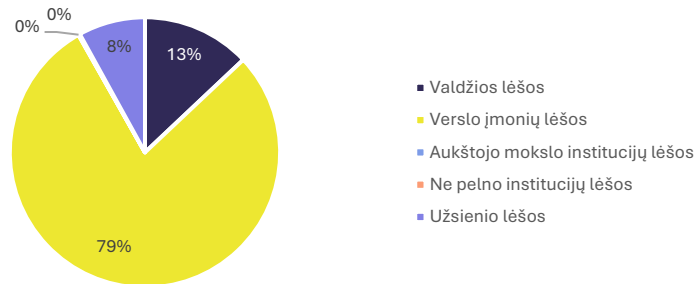

Šaltinis: Eurostat, 2023

Lietuvos verslo sektoriaus MTEP finansavimo struktūra pasižymi įmonių savarankiškumu (pav. 21). Žvelgiant į MTEP lėšas verslo sektoriuje pagal finansavimo šaltinį matyti, kad Lietuvoje ši veikla didžiaja dalimi finansuojama

pačių įmonių lėšomis (79 proc.). Valdžios sektoriaus indėlis siekia 13 proc., kurio didžiąją dalį sudaro Europos Sąjungos ir kitos tarptautinės finansinės paramos lėšos (94 proc.), kai tuo tarpu valstybės biudžeto lėšos tesudaro 6 proc. nuo viso valdžios sektoriaus indėlio. Ilguoju laikotarpiu, tokia stipri priklausomybė nuo ES struktūrinių lėšų gali kelti grėsmę, Lietuvai vystantis ir mažėjant jai skiriamoms ES lėšoms.

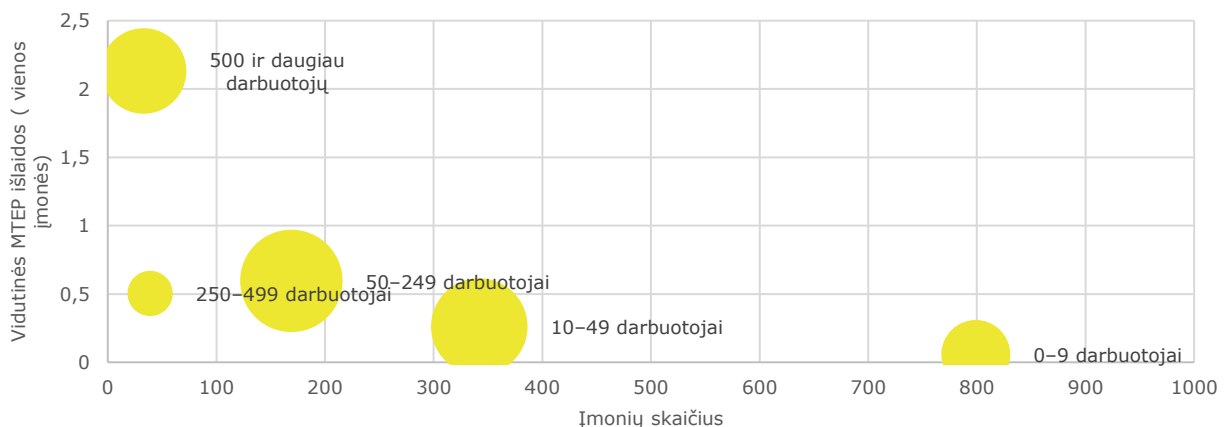
pav. 21 MTEP išlaidos verslo sektoriuje, pagal finansavimo šaltinį, (proc., nuo visų MTEP išlaidų verslo sektoriuje)

Šaltinis: VDA, 2023

Didžiausią bendrą indėlį į MTEP Lietuvoje generuoja vidutinės įmonės (50–249 darbuotojų) ir labai didelės įmonės (500+ darbuotojų) (pav. 22). Nors remiantis 2023 metų duomenimis, vidutinės įmonės sudarė tik 12 proc. visų MTEP veiklą vykdančių įmonių, jų bendras indėlis siekė 31 proc. visų MTEP išlaidų. Labai didelės įmonės sudarė vos 2 proc. visų įmonių, tačiau sugeneravo net 22 proc. bendrų išlaidų. Tai atskleidžia, kad Lietuvos MTEP ekosistemos pagrindą sudaro vidutinės ir stambios įmonės, o mažesnių įmonių gausa neatsveria jų riboto indėlio.

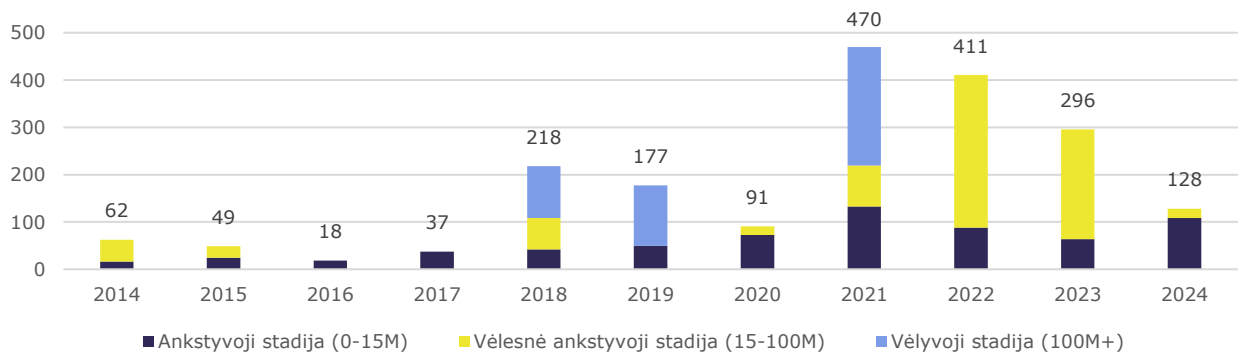
pav. 22 Įmonių dydžio, vidutinių MTEP išlaidų ir bendro indėlio santykis

Šaltinis: VDA, 2023

Lietuvos startuolių ekosistema išlieka aktyvi ankstyvojoje stadijoje, tačiau smarkiai silpnėja išsiveržimo ir vėlyvosios stadijos investicijos, kas signalizuoja apie struktūrinę spragą ekosistemos augimo grandinėje. Nors bendras pritrauktų investicijų dydis 2024 m. siekė 128 mln. EUR – beveik tris kartus mažiau nei 2023 m. ir keturis kartus mažiau nei rekordiniais 2021 m. – didžiąją dalį šių lėšų sudarė ankstyvosios stadijos sandoriai (pav. 23). Tai rodo, kad Lietuvos startuolių ekosistema yra patraukli naujoms idėjoms ir ankstyvam produktų vystymui (angl. *seed/early stage*), tačiau užstrigusi pereinant į mastelio didinimo etapą (angl. *scale-up*). Tokia situacija formuoja vadinamąją „mirties slėnio“ zoną: įmonės, pasiekusios kritinį plėtros tašką, negali gauti reikiamų didesnių investicijų – perspektyvūs startuoliai dažnai parduodami per anksti arba tiesiog nebeišgyvena.

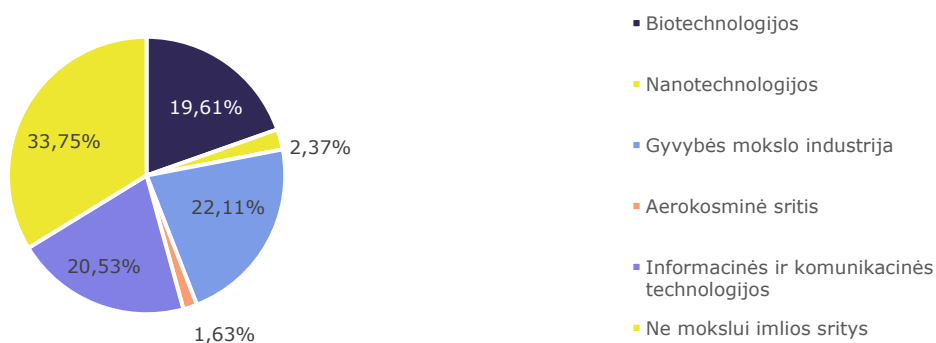
pav. 23 Pritrauktos investicijos pagal stadijas, 2024 (mln. EUR)

Šaltinis: *The Lithuanian Startup Ecosystem 2024, Dealroom*

MTEP išlaidos Lietuvoje orientuotos į mokslui (technologijoms) imlias sritis. Lietuvoje, daugiau nei du trečdaliai MTEP išlaidų verslo sektoriuje sutelktos mokslui (technologijoms) imliose srityse (pav. 24). Šiose srityse sutelkta ir didžioji dalis (du trečdaliai) įmonių patiriančių MTEP išlaidas (pav. 25). Tarp šių sričių lyderiauja gyvybės mokslų industrija, biotechnologijų, ir informacinių ir komunikacinių technologijų sektoriai.

pav. 24 Įmonių, kurių MTEP veikla susijusi su mokslui (technologijoms) imliomis sritimis, išlaidų dalis, nuo visų MTEP išlaidas patiriančių įmonių, proc.

Šaltinis: VDA, 2023

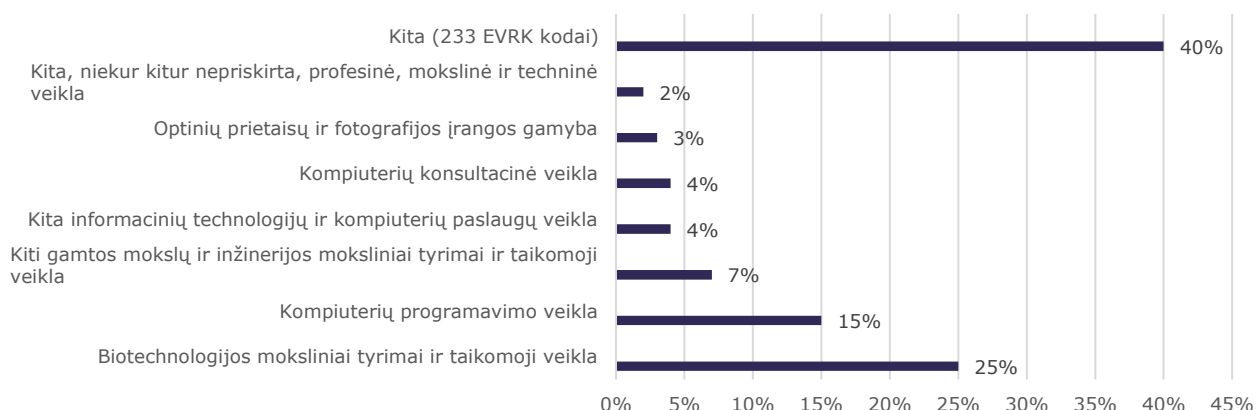
pav. 25 Įmonių, kurių MTEP veikla susijusi su mokslui (technologijoms) imliomis sritimis, skaičius, nuo visų MTEP išlaidas patiriančių įmonių skaičiaus, proc.

Šaltinis: VDA, 2023

Daugiausiai MTEP išlaidų patiriančios įmonės Lietuvoje atitinka dvi iš trijų Sumaniosios specializacijos (S3) prioritetinių sričių ir tose srityse veiklą vykdančių stambių įmonių profilį. Atlikto statistinio MT-02 tyrimo analizė rodo, kad 2023 metų duomenimis, daugiausiai MTEP išlaidų patyrusios įmonės veikė sveikatos technologijų ir biotechnologijų bei informacinių ir ryšių technologijų (IRT) srityse. Šios dvi sritys atitinkamai sudarė 25 proc. ir 30 proc. nuo visų patiriamų MTEP išlaidų verslo sektoriuje, t. y. daugiau nei pusę bendros MTEP išlaidų sumos.

pav. 26 MTEP išlaidų dalis iš visų MT-02 tyrime dalyvavusių įmonių, proc.

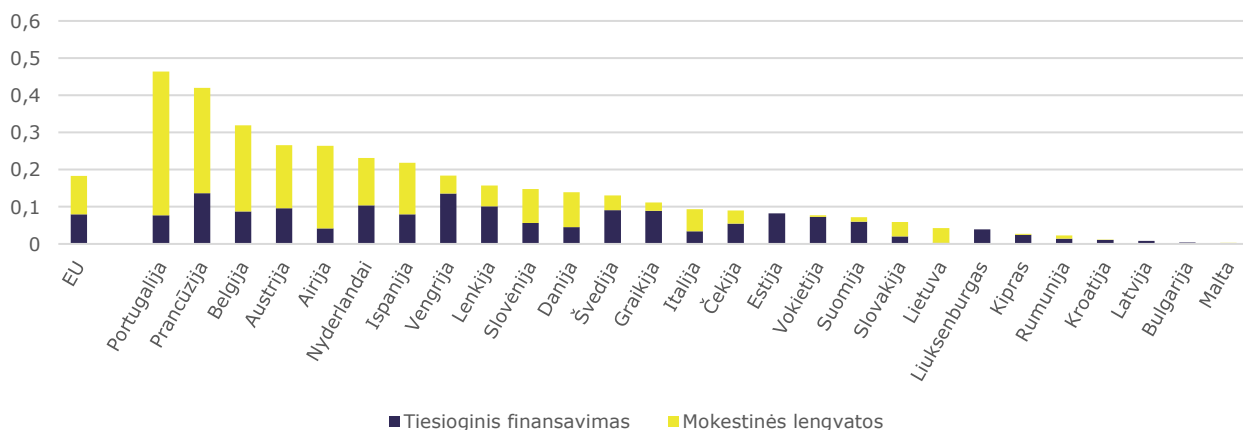

Šaltinis: Inovacijų agentūra, 2023

Lietuvoje valstybės indėlis į verslo sektoriaus MTEP veiklas per tiesioginę ir netiesioginę paramą yra vienas mažiausių tarp Europos Sąjungos šalių. Tiesioginė valstybės parama verslo MTEP veiklai – tai finansavimas, kurį įmonės gauna per dotacijas, subsidijas ar viešuosius pirkimus, orientuotus į tyrimus ir eksperimentinę plėtrą. Netiesioginė parama apima mokesčių lengvatas MTEP veiklai, kurios sumažina įmonių mokestinę naštą ir taip skatina investicijas į inovacijas.

EBPO vertinimais, tiesioginė valstybės parama Lietuvos verslo MTEP veiklai sudaro vos 0,0029 proc. nuo BVP, o netiesioginė – per mokesčių lengvatas – 0,0394 proc. nuo BVP. Bendra valstybės parama MTEP sudaro tik 0,042 proc. nuo BVP, kai, tuo tarpu, ES vidurkis yra 0,18 proc., o Portugalijoje net 0,46 proc. (pav. 27). Kitaip tariant, valdžios sektorius Lietuvoje remia verslo MTEP veiklą 4 kartus mažiau nei ES vidutiniškai ir daugiau nei 10 kartų mažiau nei Portugalijoje.

pav. 27 Netiesioginė ir tiesioginė parama MTEP parama verslui, palyginti su BVP, proc.

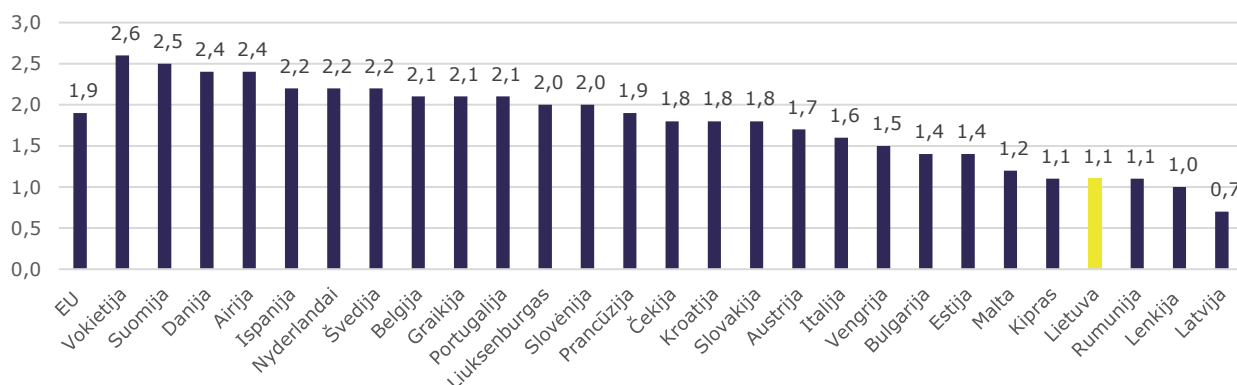

Šaltinis: OECD, 2023

Lietuvos inovacijų ekosistemą stipriai riboja žmogiškųjų išteklių trūkumas. Lietuvoje pagal daktaro laipsnį įgijusių asmenų skaičių esame 24

vietoje tarp visų Europos Sąjungos šalių narių ir lenkiame tik Rumunija, Lenkija ir Latvija. 2023 metų duomenimis, Lietuvoje vienam tūkstančiui gyventojų teko 1,1 daktaro laipsnį turintis asmuo, kai tuo tarpu ES vidurkis siekia 1,9.

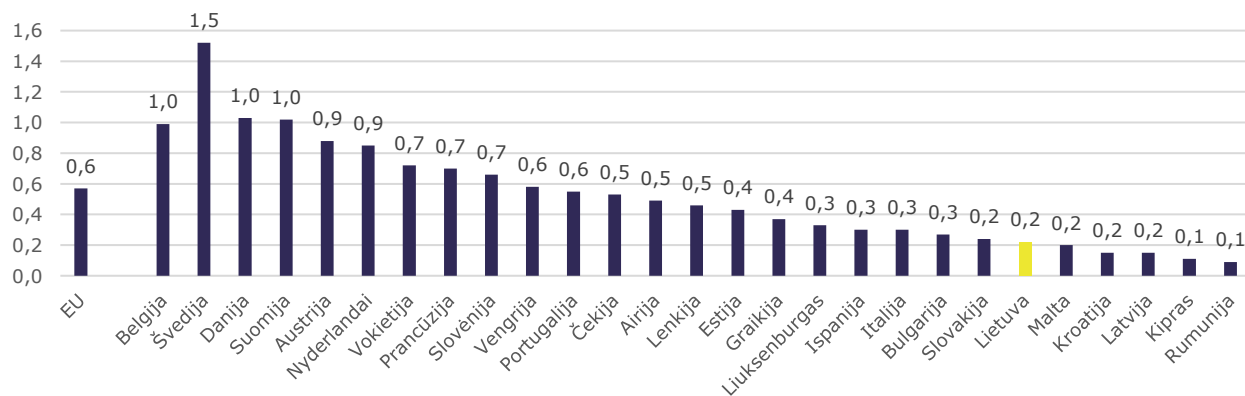
pav. 28 Daktaro laipsnį įgijusių asmenų skaičius, 1 tūkstančiui gyventojų

Šaltinis: Eurostat, 2023

Taipogi stipriai atsilieka ir pagal tyrėjų dalį verslo įmonių sektoriuje. Pagal šį rodiklį Lietuva užima 21 vietą tarp ES šalių narių - lenkiame tik Malta, Kroatija, Latvija, Kiprą ir Rumuniją. 2023 metų duomenimis, Lietuvoje tyrėjai verslo įmonių sektoriuje sudarė vos 0,2 proc. darbo jėgos, kai ES vidurkis siekia 0,6 proc., o lyderiaujančios šalys, tokios kaip Švedija, Danija ar Belgija, kelis kartus lenkia ES vidurkį (pav. 29).

pav. 29 Tyrėjų dalis verslo įmonių sektoriuje nuo visos darbo jėgos (viso etato ekvivalentu), proc.

Šaltinis: Eurostat, 2023

Kita vertus, žvelgiant per istorinę perspektyvą, šalyje gyventojų su aukštojo mokslo išsilavinimu STEM srityse rodiklis išlieka stabilus, o tai rodo potencialą pritraukti į MTEP veiklas didesnę skaičių asmenų.

Lietuvos mokslinių tyrimų infrastruktūra tarptautiniame kontekste išlieka menkai patraukli. Remiantis Europos inovacijų švieslėnės duomenimis, Lietuva pagal mokslinių tyrimų infrastruktūros patrauklumo indikatorius užima tik 21 vietą tarp 27 ES šalių. Tai rodo, kad Lietuvos mokslinių tyrimų infrastruktūra nėra pakankamai integruota į tarptautinę inovacijų ekosistemą.

Žvelgiant į šios dimensijos sub-indikatorius, Lietuva neturi kuo pasidžiaugti. Esame 20 vietoje pagal tarptautinių ko-publikacijų skaičių (tarp 70 proc. ir 100 proc. ES vidurkio), taip pat ženkliai atsiliekame pagal mokslinių publikacijų tarp 10 proc. daugiausiai cituojamų publikacijų skaičių – užimame 21 vietą (70 proc. žemiau ES vidurkio).

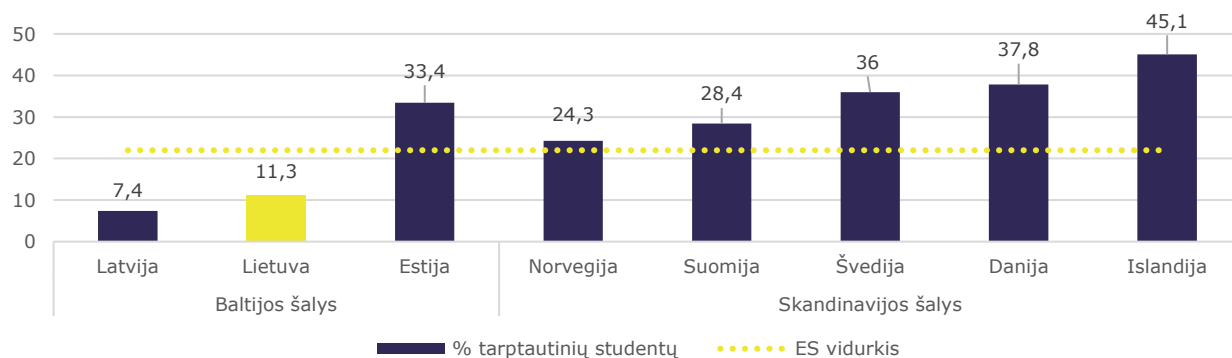
lentelė 2 Lietuvos rezultatai pagal mokslinių tyrimų sistemų patrauklumo sub-indikatorius, palyginti su ES vidurkiu (indeksas EU27, 2018 = 100)

Sub-indikatorius	Lietuva	Vieta	Europos Sąjunga
Tarptautinės ko-publikacijos	102.0	20	136.4
Mokslinių publikacijų tarp 10 proc. daugiausiai cituojamų publikacijų	52.7	21	95.0
Užsienio doktorantūros studentai	63.3	22	130.4

Šaltinis: Europos inovacijų švieslentė, 2025

Taipogi, negalime pasidžiaugti ir doktorantūros studentų iš užsienio skaičiais – esame 22 vietoje (70 proc. žemiau ES vidurkio). 2023 metų duomenimis, Lietuvoje mokėsi 302 doktorantūros studentai iš užsienio, kas sudarė 11,3 proc. (pav. 30). visų doktorantūros studentų. Norėdami pasiekti bent jau ES vidurkį (22 proc.) turėtume pritraukti 286 daugiau tarptautinių studentų į Lietuvą – esamą lygį beveik padvigubinti. Lyginant su kitomis Baltijos ir Skandinavijos šalimis, lenkiame tik Latviją (7,4 proc. nuo visų doktorantūros studentų). Iliustruojant atotrūkį, norėdami pasiekti Estijos arba Islandijos lygį turėtume atitinkamai pritraukti 591 arba 904 daugiau doktorantūros studentų iš užsienio šalių.

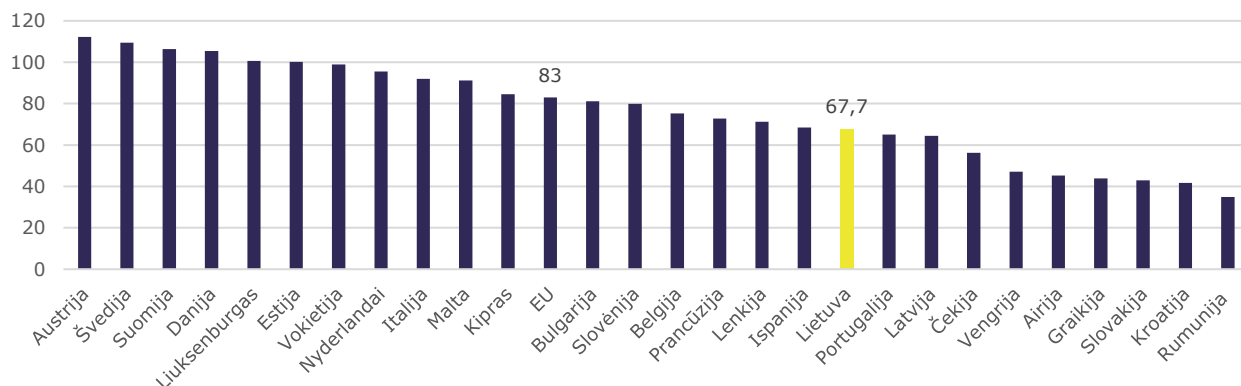
pav. 30 Dalis doktorantūros studentų iš užsienio, 2023 (proc. nuo visų doktorantūros studentų šalyje)

Šaltinis: Eurostat, 2023

Lietuva, lyginant su daugeliu Europos Sąjungos šalių, ženkliai atsilieka pagal intelektinės nuosavybės rodiklius. Remiantis Europos inovacijų švieslentės duomenimis, Lietuva pagal intelektinės nuosavybės indikatorių užima 18 vietą iš 27 Europos Sąjungos šalių. Tai rodo, Lietuva nėra pakankamai pajėgi paversti mokslinius tyrimus bei kūrybines idėjas komerciškai apsaugotais produktais ir technologijomis.

pav. 31 Intelektinės nuosavybės indikatorius indeksas (EU27, 2017 = 100)

Šaltinis: Europos inovacijų švieslentė, 2025

Remiantis Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (WIPO, 2023) duomenimis, Lietuva reikšmingai atsilieka nuo lyderiaujančių šalių pagal intelektinės nuosavybės paraiškų skaičių, tenkantį vienam milijonui gyventojų. Didžiausias atotrūkis fiksuojamas patentų srityje: Lietuvoje pateikiamos vos 67,9 patentų paraiškos 1 mln. gyventojų, kai lyderiaujančiose šalyse šis rodiklis siekia 751, tad skirtumas sudaro net 11 kartų. Tai rodo ribotą aukštos pridėtinės vertės technologijų kūrimą bei nepakankamai išvystytą patentavimo kultūrą.

Kiek geresnė situacija matoma prekių ženklų srityje. Lietuvoje jų paraiškų skaičius tenkantis 1 mln. gyventojų siekia 2340, kai lyderiaujančiose šalyse – 4068. Atsilikimas čia sudaro tik 1,7 karto, o tai rodo gana aktyvų šalies verslų siekį apsaugoti įmonės identitetą rinkoje.

Dizaino paraiškų srityje Lietuva taip pat fiksuoja ryškų atsilikimą. Lietuvoje pateikiamos 136,5 paraiškos 1 mln. gyventojų, kai lyderiaujančiose šalyse – net 867. Taigi atotrūkis sudaro 6,4 karto, o tai signalizuoja, kad pramoninio dizaino apsauga dar nėra pakankamai suvokiama kaip svarbi inovacijų ir konkurencinio pranašumo užtikrinimo priemonė.

lentelė 3 Patentų, prekės ženklų ir dizaino paraiškų skaičius 1 mln. gyventojų

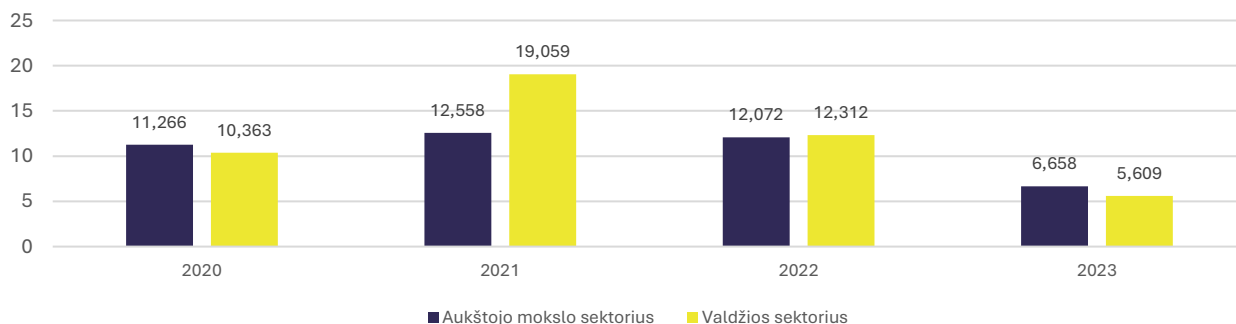
	Lietuva	Lyderiaujančios šalys	Atotrūkis (kartais)
Patentų paraiškos (1 mln. gyventojų)	67.9	751	11
Prekės ženklų paraiškos (1 mln. gyventojų)	2340.6	4068	1,7
Dizaino paraiškos (1 mln. gyventojų)	136.5	867	6,4

Šaltinis: WIPO, 2023

Lietuvoje mokslo ir verslo sąsajos lyginant su kitomis Europos Sąjungos šalimis taipogi ribotos. Lietuvos viešojo ir privataus sektoriaus mokslinių publikacijų rodiklis jau dešimtmetį išlieka stabilus, tačiau kartu ir vienas žemiausių ES. Taipogi, nuo 2021 metų fiksuojamos ženkliai mažėjančios verslo investicijų į MTEP valdžios ir aukštojo mokslo sektoriuose apimtys. Nuo 2021 metų verslo investicijos į MTEP aukštojo mokslo sektoriuje sumažėjo daugiau nei du kartus, o valdžios sektoriuje – beveik keturis kartus (pav. 32). 2023 metais,

tai bendrai sudarė tik 5 proc. visų verslo įmonių išlaidų MTEP. Tokia dinamika gali signalizuoti, kad verslui esama vietos mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros infrastruktūra nėra pakankamai patraukli arba MTEP kryptys aukštojo mokslo sektoriuje neatliepia verslo poreikių.

pav. 32 Verslo įmonių išlaidos MTEP valdžios ir aukštojo mokslo sektoriuose, mln. EUR

Šaltinis: VDA, 2023

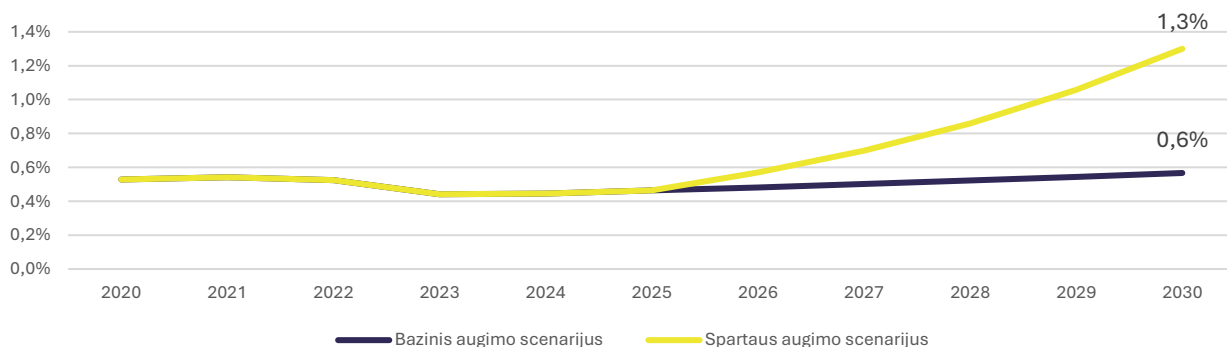
Inovacijų augimo scenarijai

Remiantis istoriniais duomenimis, Lietuvos verslo sektoriaus išlaidos MTEP 2020–2023 m. augo nuosaikiai. Jei toks augimo tempas išliktų, 2030 m. šios išlaidos sudarytų tik apie 0,6 proc. BVP, o jų apimtis siektų maždaug 525,7 mln. EUR.

Spartesnio augimo scenarijaus atveju ir siekiant ankstesnėje Lietuvos pažangos plano redakcijoje numatyto tikslo, daroma prielaida, kad verslo sektoriaus MTEP išlaidos turėtų siekti 1,3 proc. nuo BVP 2030 m. (pav. 33). Tokiu atveju bendros išlaidos MTEP verslo sektoriuje pasiektų apie 1,2 mlrd. EUR (pav. 34).

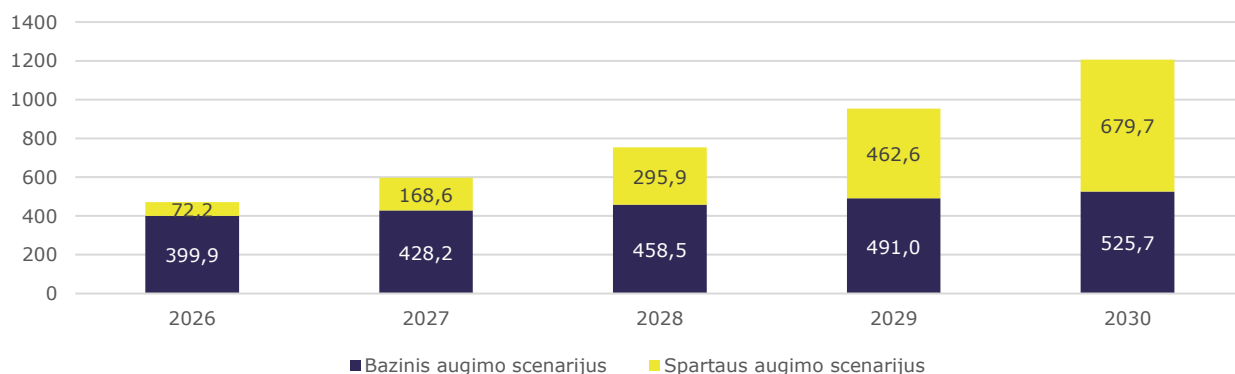
Norint pasiekti tokią MTEP išlaidų dalį nuo bendro vidaus produkto, MTEP išlaidos turėtų didėti vidutiniškai apie 26 proc. per metus – beveik keturis kartus sparčiau nei rodo dabartinės tendencijos (~7 proc. kasmet).

pav. 33 Bazinio ir spartaus MTEP išlaidų verslo sektoriuje augimo scenarijai (proc. nuo BVP)

Šaltinis: Inovacijų agentūros skaičiavimai

pav. 34 Spartaus augimo scenarijaus prognozuojamos MTEP išlaidos (mln. EUR) verslo sektoriuje

Šaltinis: Inovacijų agentūros skaičiavimai

Inovacijų skatinimo kryptys

Nacionalinio pažangos plano tarpinis vertinimas parodė, kad 1 tikslo 1.5 uždavinio „Skatinti pažangiųjų technologijų ir inovacijų kūrimą, diegimą ir sklaidą“ įgyvendinimas pasiekė pažangą rodiklių reikšmių gerėjimo atžvilgiu¹³, tačiau, nors uždavinio pažangos priemonės ir jų numatytos veiklos yra tinkamos – gali būti nepakankamos, siekiant numatytų rodiklių reikšmių (1,3 proc. MTEP išlaidų verslo sektoriuje, palyginti su BVP).

Vienas iš sisteminio lygmens iššūkių stabdančių inovacijų proveržį sietinas su finansavimo fragmentiškumu ir nenuoseklumu. Interviu ir diskusijų su suinteresuotomis šalimis bei Inovacijų agentūros klientais metu pabrėžiamas nuoseklių paramos schemų, kurios padengtų visą inovacijų ciklą nuo fundamentinių tyrimų iki komercinės stadijos, trūkumas. Tai reiškia, kad mokslinių tyrimų rezultatai dažnai lieka „pakibę“ pereinamuosiuose etapuose, nes nėra tinkamai finansuojama jų plėtra ar pritaikymas verslo aplinkoje. Be

¹³ STRATA. (2024). 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano įgyvendinimo tarpinis vertinimas. Vyriausybės strateginės analizės centras. Prieiga:

<https://finmin.lrv.lt/public/canonical/1736856208/24275/NPP%20tarpinis%20vertinimas.pdf>

integruotos paramos sistemos, inovacijų „kelias“ nutrūksta, o potencialiai reikšmingi projektai nepasiekia rinkos.

Fundamentinio mokslo finansavimas taipogi įvardijamas kaip fragmentiškas ir nepakankamas. Fundamentiniai tyrimai sudaro inovacijų piramidės pagrindą – be jų nėra nei ilgalaikės taikomųjų tyrimų naudos, nei tvaraus technologijų kūrimo. Jei ši sritis negauna pakankamo dėmesio, taikomieji projektai tampa orientuoti tik į trumpalaikius rezultatus, o šalies inovacijų ekosistema iš esmės tampa priklausoma nuo importuojamų žinių ir technologijų. Tai ilgainiui mažina vietinės mokslo bazės konkurencingumą bei riboja proveržio galimybes.

Pilnas potencialas taipogi neišnaudojamas esant kvietimų teikti paraiškas grafikų nesuderinamumui. Situacijos, kai kelios institucijos panašiu metu skelbia kvietimus, lemia, jog pareiškėjai bei jų partneriai priversti selektyviai atsisakyti dalies galimybių dėl ribotų resursų ir organizacinių pajėgumų. Priešingas scenarijus – ilgesni „finansinio vakuomo“ laikotarpiai – taip pat neigiamai veikia inovacijų ekosistemos dinamiką.

Sisteminio lygmens uždaviniu turėtų būti siekis užtikrinti nuoseklų viso inovacijų ciklo padengimą, pradedant fundamentiniais tyrimais ir baigiant eksperimentine plėtra bei komercinių sprendimų įgyvendinimu.

Tai reikalauja nuodugnios finansavimo priemonių peržiūros ir glaudesnio institucinio bendradarbiavimo tarp pagrindinių inovacijų ekosistemos institucijų – EIMIN, ŠMSM, Inovacijų agentūros ir Lietuvos mokslo tarybos – siekiant užtikrinti vientisą bei koordinuotą paramos sistemą. Toks požiūris leistų ne tik sumažinti finansavimo priemonių persidengimą ir dubliavimąsi, bet ir užtikrinti jų suderinamumą laike. Sistemingai sujungus skirtingus inovacijų etapus į tarpusavyje papildančią ir laike sinchronizuotą finansavimo architektūrą, bus sudarytos realios prielaidos proveržiui bei tvariai inovacijų ekosistemos raidai.

Atitinkamai, siekiant proveržio inovacijų srityje, būtina ir toliau orientuotis į mokslui (technologijoms) imlias sritis, kuriose ir slypi didžiausia MTEP išlaidų koncentracija, ir kryptingai stiprinti vidutinių bei didelių įmonių potencialą, nes būtent jos generuoja didžiausią indėlį į MTEP. Iš esmės, inovacijų ekosistemos yra efektyviausios tada, kai išteklių nukreipiami į tas sritis, kuriose jau yra susiformavę kompetencijų branduoliai ir klasteriai. Dispersinis investavimas į daug nesusijusių sričių dažnai nesukuria proveržio, nes išteklių išsiskaido. Didelę įtaką taip pat daro ir mastelio efektas – didesni inovacijų ekosistemos dalyviai (vidutinės ir didelės įmonės, stiprūs tyrimų centrai) sukuria neproporcingai didesnę poveikį ekosistemos plėtrai. Tai tiesiogiai siejasi su jų galimybėmis finansuoti didesnio masto MTEP projektus, pritraukti talentus, generuoti tarptautinį matomumą ir poveikį rinkai. Atitinkamai, nors smulkiosios įmonės ir startuoliai paprastai turi ribotus išteklius, jų gausa bei lankstumas tampa itin svarbūs, kai jie veikia telkiantis prie didesnių inovacijų branduolių, per klasterius, inkubatorius, bandomųjų aplinkų kūrimą ir vystymą, bei partnerystes.

Lietuvoje būtent vidutinės ir didelės įmonės sudaro MTEP išlaidų verslo sektoriuje branduolį, o mažesnių įmonių patiriančių MTEP išlaidas gausa neatsveria jų riboto indėlio. Lietuvoje MTEP išlaidos verslo sektoriuje taipogi

koncentruojasi mokslui (technologijoms) imliose srityse, kuriose sutelkta ir didžioji dalis įmonių patiriančių su MTEP susijusias išlaidas. Remiantis MT-2 tyrimo rezultatais, daugiau nei pusę visų MTEP išlaidų verslo sektoriuje padengia įmonės pagal veiklos sritį priskiriamos dviems iš trijų sumaniosios specializacijos (S3) krypčių – sveikatos technologijų ir biotechnologijų bei informacinių ir ryšių technologijų (IRT). Todėl tikslinga išlaikyti strateginį dėmesį šioms sritims, kartu kryptingai stiprinant inovacijų potencialą pramonės srityje, skatinant naujų gamybos procesų, medžiagų ir technologijų diegimą.

Papildomumą Lietuvos inovacijų ekosistemai taip pat suteiktų aktyvesnis įmonių įsitraukimas į tarptautines mokslinių tyrimų ir inovacijų programas bei vertės grandines. Visų pirma, dalyvavimas tarptautiniuose projektuose įmonėms suteiktų prieigą prie aukštos kokybės mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros infrastruktūrų, skatintų žinių valorizaciją ir naujų produktų bei paslaugų kūrimą tarptautiniu mastu. Didesnis įsitraukimas leistų Lietuvos įmonėms greičiau integruotis į globalias vertės grandines kartu stiprinant savo konkurencingumą.

Papildomą poveikį inovacijų ekosistemai turėtų generuoti ir mokestinės paskatos, skirtos skatinti įmones investuoti į MTEP veiklą. Vis dėlto dabartinė jų struktūra neleidžia išnaudoti pilno potencialo, ypač mažoms ir vidutinėms įmonėms. Nors Lietuvoje siūlome gana dosnias mokesčines paskatas MTEP veiklai, mažos ir vidutinės įmonės jų nelaiko patraukliomis. Šią problemą iliustruoja ir VDA statistika: įmonių, pasinaudojusių MTEP mokesčine lengvata, skaičius mažėja – nuo 373 įmonių 2022 m. iki 328 įmonių 2023 m. Atitinkamai mažėja ir bendra suma – nuo 362,8 mln. EUR 2022 m. iki 300,7 mln. EUR 2023 m. Tai rodo, kad esama mokesstinė sistema neužtikrina pakankamo paskatinimo privačioms MTEP investicijoms.

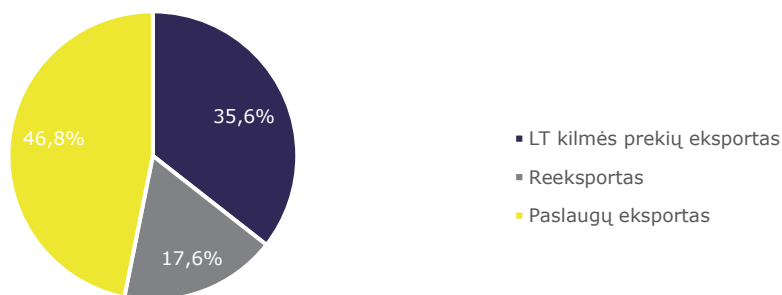
Šiuo metu Lietuvoje taikomos paskatos apima trigubą MTEP sąnaudų atskaitymą, sumažintą 6 proc. pelno mokesčio tarifą pajamoms iš intelektualinės nuosavybės bei pagreitintą MTEP turto nusidėvėjimą. Vis dėlto iki šiol šios priemonės darė ribotą poveikį bendrai verslo MTEP veiklai. Ypač naujai įsteigtos ir mažos įmonės dažnai nebūna pakankamai pelningos, kad galėtų pasinaudoti papildomais atskaitymais ar sumažintais tarifais, o administracinė našta įrodant, kad jų projektai atitinka MTEP kriterijus pagal mokesčių taisykles, taip pat tampa reikšminga kliūtimi.

Be to, sumažintas pelno mokesčio tarifas mažoms įmonėms (6 proc.) yra paprastas ir plačiai naudojamas, todėl papildoma nauda iš MTEP paskatų atrodo nepakankamai patraukli. Dėl šių priežasčių paskatų taikymas išlieka ribotas. Siekiant didinti mokesčių lengvatų MTEP patrauklumą prioritetu turėtų būti reguliacinės aplinkos peržiūra pritaikant mokesčių lengvatų mechanizmus mažų ir vidutinių įmonių (MVI) poreikiams. Toks tikslas turėtų būti sietinas su administracinių procedūrų supaprastinimu ir lankstesnių mechanizmų nepakankamai pelningoms įmonėms diegimu.

V. Eksportas

Lietuva pasižymi stipria orientacija į eksportą – 2024 m. prekių ir paslaugų eksportas sudarė 74,1 proc. šalies BVP (ES vidurkis – 50,7 proc., Estija – 76,3 proc., Latvija – 64,6 proc.)¹⁴. **Vis didesnę užsienio prekybos dalį sudaro lietuviškos kilmės prekių bei paslaugų eksportas:** 2024 m. beveik pusę Lietuvos eksporto vertės (46,8 proc.) sudarė paslaugų eksportas (pav. 35), kurio dalis bendroje eksporto struktūroje per pastaruosius 5 metus padidėjo apie 1,4 proc. punkto¹⁵. Kiek daugiau nei trečdalį bendros eksporto struktūros sudarė lietuviškos kilmės prekių eksportas ir kiek mažiau nei penktadalį reeksportas.

pav. 35 Lietuvos įmonių 2024 m. eksporto vertės struktūra

Šaltiniai: VDA ir Inovacijų agentūros skaičiavimai

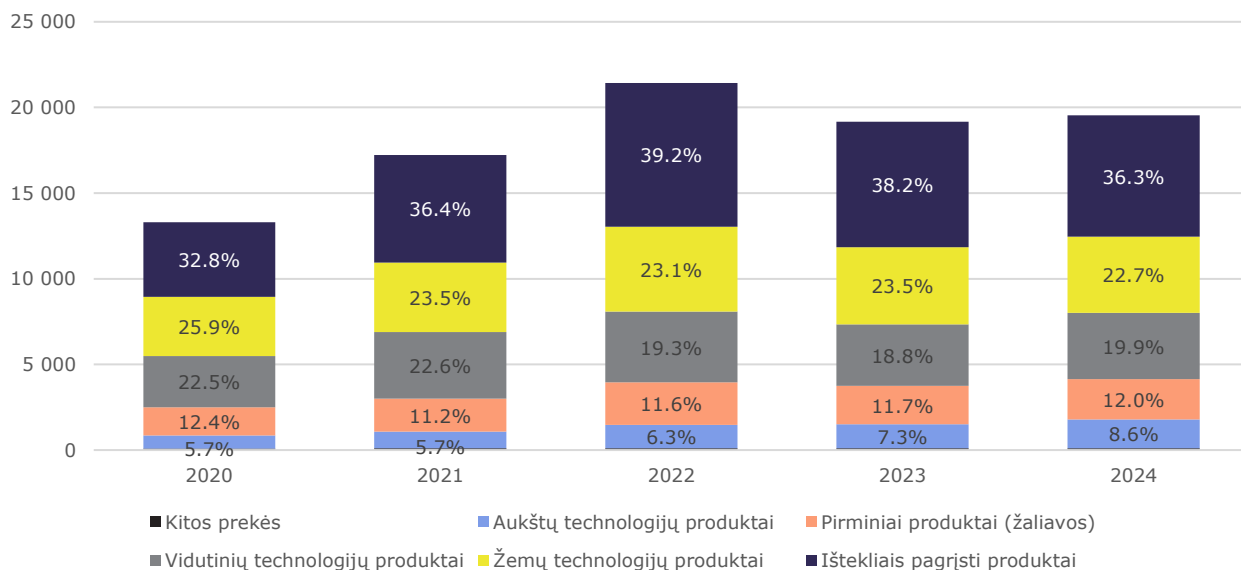
Tačiau prekių eksporte vyrauja žemos pridėtinės vertės šakos – dominuoja ištekliais pagrįsti ir žemųjų technologijų produktai (pav. 36). 2020 – 2024 m. būtent ištekliais pagrįsti produktai labiausiai prisidėjo prie eksporto augimo.

¹⁴ Pasaulio banko duomenys: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.ZS>

¹⁵ Inovacijų agentūra, 2025. *Lietuvos eksporto raida (2019 – 2024 m.)*.

<https://eksportas.inovacijuagentura.lt/upload/files/2025/06/25/t5yr-export-review-v5.pdf>

pav. 36 Lietuviškos kilmės prekių (be energetinių produktų) eksportas į tikslines rinkas¹⁶ pagal technologinį intensyvumą 2020-2024 m.

Šaltiniai: VDA ir Inovacijų agentūros skaičiavimai

lentelė 4 Prekių pagal technologinį intensyvumą indėlis į eksporto į tikslines rinkas augimą 2019 – 2024 m.

Produktų grupė	2024 m. vertė, mln. EUR	2019-2024 m. pokytis, %	Vidutinis metinis augimas 2019-2024 m., %	2019-2024 m. indėlis į augimą	2024 m., struktūra, %
Ištekliais pagrįsti produktai	7 088.3	38.5%	6.7%	14.5 proc.p.	36.3%
Žemų technologijų produktai	4 433.5	28.5%	5.1%	7.2 proc.p.	22.7%
Vidutinių technologijų produktai	3 878.9	44.0%	7.6%	8.7 proc.p.	19.9%
Pirminiai produktai (žaliavos)	2 345.4	63.3%	10.3%	6.7 proc.p.	12.0%
Aukštųjų technologijų produktai	1 677.8	105.6%	15.5%	6.3 proc.p.	8.6%
Kitos prekės	114.9	24.8%	4.5%	0.2 proc.p.	0.6%
Viso į tikslines rinkas	19 538.9	43.6%	7.5%	43.6 proc.p.	100.0%

Šaltiniai: VDA ir Inovacijų agentūros skaičiavimai

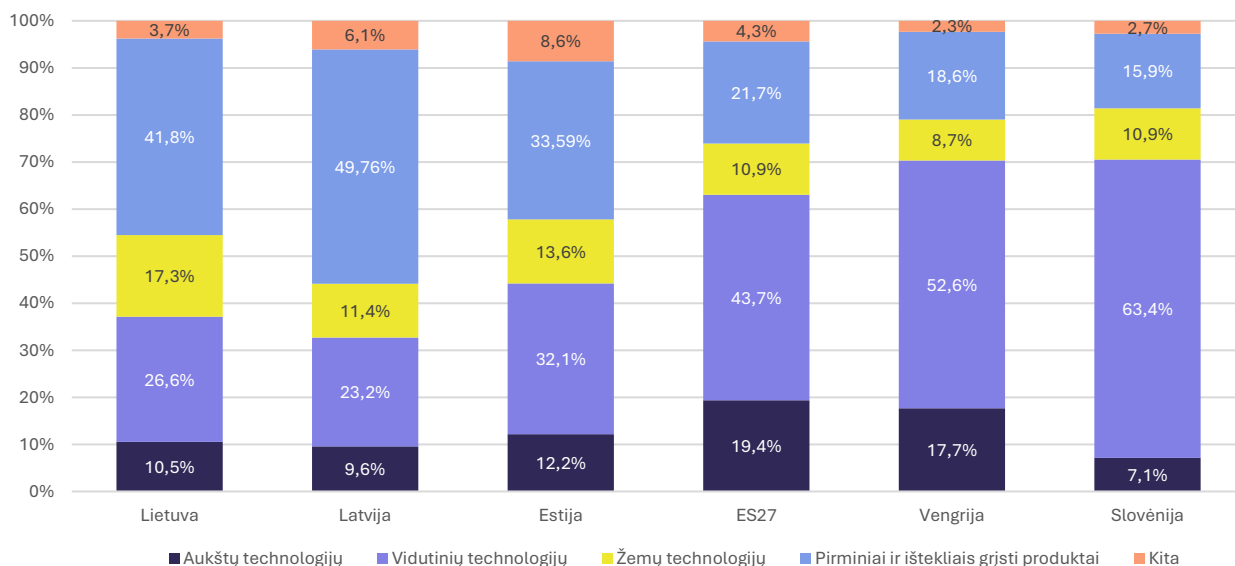
Nors 2020-2024 m. laikotarpiu lietuviškos kilmės aukštųjų technologijų eksportas augo dukart sparčiau (vidutiniškai po 15,8 proc. kasmet) nei bendras lietuviškos kilmės eksportas¹⁷, pagal struktūrinę tiek aukštųjų, tiek vidutinių technologijų dalį bendrame¹⁸ eksporte, Lietuva reikšmingai atsilieka nuo ES vidurkio ir lyderiaujančių šalių (pav. 37). Pagal Europos inovacijų švieslentės rodiklį „vidutinių ir aukštųjų technologijų produktų dalis bendroje eksporto struktūroje“ Lietuva lenkia tik Graikiją, Latviją ir Bulgariją, o nuo 2018 m. šalies pozicija, nepaisant svyravimų, mažai pasikeitė (pav. 38). Šis rodiklis atspindi šalies technologinį konkurencingumą ir gebėjimą komercializuoti MTEP bei inovacijų rezultatus tarptautinėse rinkose. ES kontekste, vidutinių ir aukštųjų technologijų produktai laikomi pagrindiniais ekonomikos augimo, produktyvumo ir gerovės varikliais, taip pat didelės pridėtinės vertės bei gerai apmokamų darbo vietų šaltiniu.

¹⁶ Eksportas į tikslines rinkas sudaro didžiąją dalį (81 proc.) lietuviškos kilmės eksporto.

¹⁷ Inovacijų agentūra (2025). *Lietuvos eksporto raida (2019 – 2024 m.)*. Prieiga: <https://eksportas.inovacijuagentura.lt/upload/files/2025/06/25/t5yr-export-review-v5.pdf>, p. 4.

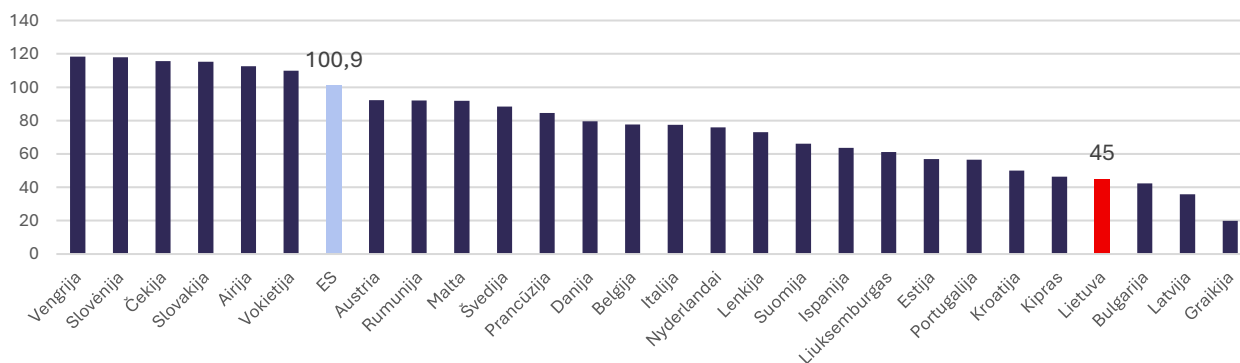
¹⁸ Bendrasis eksportas sudarytas iš lietuviškos kilmės eksporto ir reeksporto; lyginant Lietuvą su kitomis šalimis, naudojami tik bendrojo eksporto duomenys.

pav. 37 Lietuvos ir atrinktų subjektų prekių eksporto struktūra pagal technologinį intensyvumą, 2024 m.

Šaltiniai: Eurostat ir Inovacijų agentūros skaičiavimai

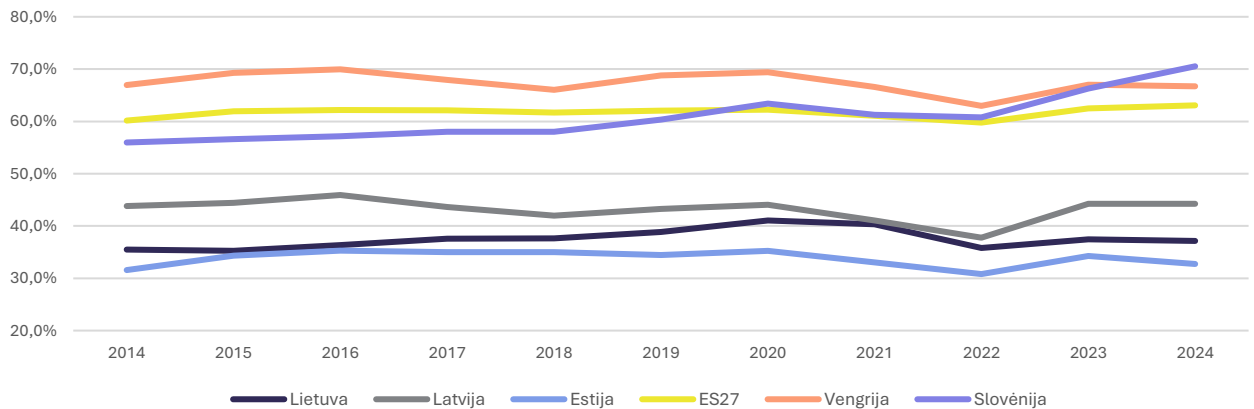
pav. 38 ES šalių ir ES27 Vidutinių ir aukštųjų technologijų dalies eksporte rodiklis, palyginti su ES vidurkiu (indeksas EU27, 2018 = 100)

Šaltinis: Europos inovacijų švieslentė, 2025

Vertinant struktūrinio atotrūkio pokyčius dešimtmečio perspektyvoje, Lietuva netapo santykinai technologiškai konkurencingesnė ir gebančia geriau komercializuoti MTEP bei inovacijų rezultatus tarptautinėse rinkose (pav. 39). Pagal to paties laikotarpio vidutinius metinius augimo tempus (angl. *compound annual growth rate (CAGR)*) matyti, kad Lietuvai sunkiausiai sekasi su vidutinių technologijų produktų eksporto augimo tempais (lentelė 5). Nors Lietuva siekia ES vidurkį, šalis atsilieka tiek nuo kaimyninių, tiek nuo lyderiaujančių šalių. Aukštųjų technologijų produktų eksporto augimas buvo spartesnis nei ES vidurkis, tačiau Slovėnijos pavyzdys rodo, kad įmanomas dar spartesnis augimas.

pav. 39 Aukštųjų bei vidutinių technologijų produkcijos dalys Lietuvos ir atrinktų subjektų eksporte (%), 2014 – 2024 m.

Šaltiniai: Eurostat ir Inovacijų agentūros skaičiavimai

lentelė 5 Skirtingo technologinio intensyvumo produktų eksporto vidutiniai metiniai augimo tempai (2014 – 2024 m. laikotarpio)

	CAGR aukštų ir vidutinių technologijų produktų eksporto	CAGR aukštų technologijų produktų eksporto	CAGR vidutinių technologijų produktų eksporto
Lietuva	4,7%	9,2%	3,3%
Latvija	6,0%	5,6%	6,1%
Estija	3,8%	0,7%	5,3%
ES27	4,2%	6,5%	3,3%
Vengrija	5,7%	7,5%	5,2%
Slovėnija	13,0%	13,7%	12,9%

Šaltiniai: Eurostat ir Inovacijų agentūros skaičiavimai

Lietuvos nominalus paslaugų eksportas 2020 – 2024 m. augo sparčiau nei prekių eksportas (vidutiniškai po 13,5 proc. kasmet)¹⁹, žinioms imlių paslaugų (angl. *knowledge intensive services (KIS)*) eksportas augo dar sparčiau (vidutiniškai po 24,7 proc. kasmet)²⁰. Vis dėlto pagal struktūrinę KIS dalį bendroje eksporto struktūroje Lietuva vis dar gerokai atsilieka tiek nuo ES vidurkio, tiek nuo kaimyninių šalių.

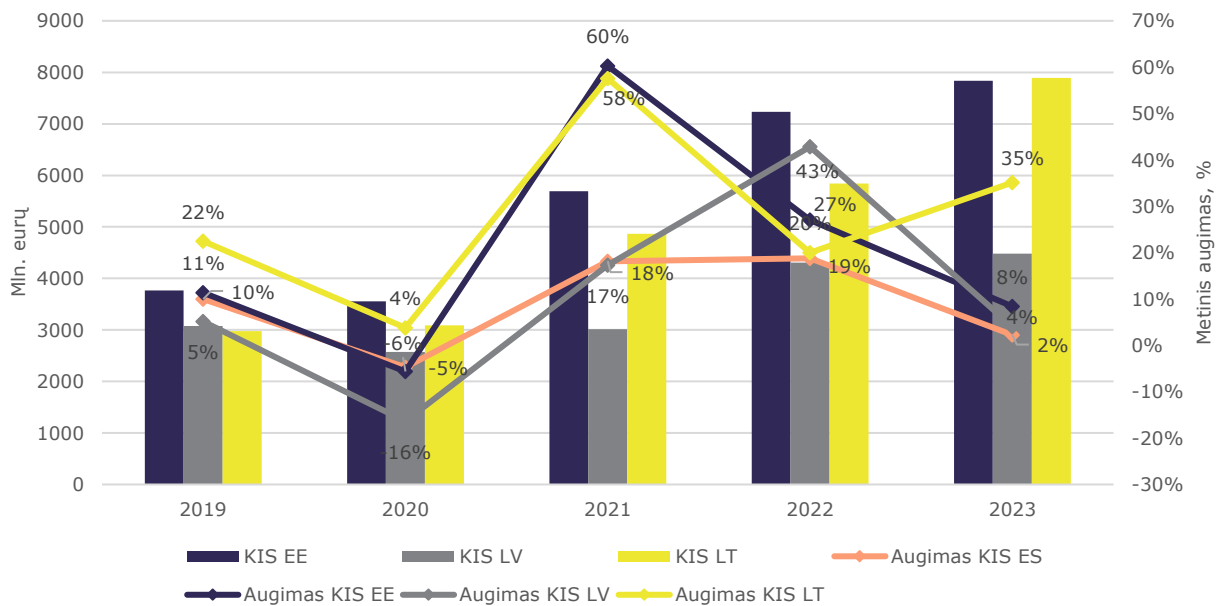
Žinioms imlių paslaugų eksportas 2024 m. siekė 9 mlrd. EUR ir sudarė 40,2 proc. visos Lietuvos paslaugų eksporto vertės. Ši dalis per 5 metus paaugo net 15,1 proc. p. arba vidutiniškai po 24,7 proc. kasmet. Palyginimui, vidutinis metinis KIS paslaugų eksporto augimas 2018 – 2023 m. Lietuvoje siekė 26,6 proc., ES-27 – 8,5 proc., Estijoje – 18,3 proc., Latvijoje 8,9 proc. (pav. 40).

¹⁹ Paslaugų eksporto vertės augimą lėmė tiek didesnės apimtys, tiek aukštesnės kainos, pastarosioms turėjus kiek didesnę įtaką.

²⁰ Inovacijų agentūra (2025). Lietuvos eksporto raida (2019 – 2024 m.). Prieiga:

<https://eksportas.inovacijuagentura.lt/upload/files/2025/06/25/t5yr-export-review-v5.pdf>

pav. 40 KIS paslaugų kaita Lietuvoje ir atrinktuose subjektuose 2019-2023 m.

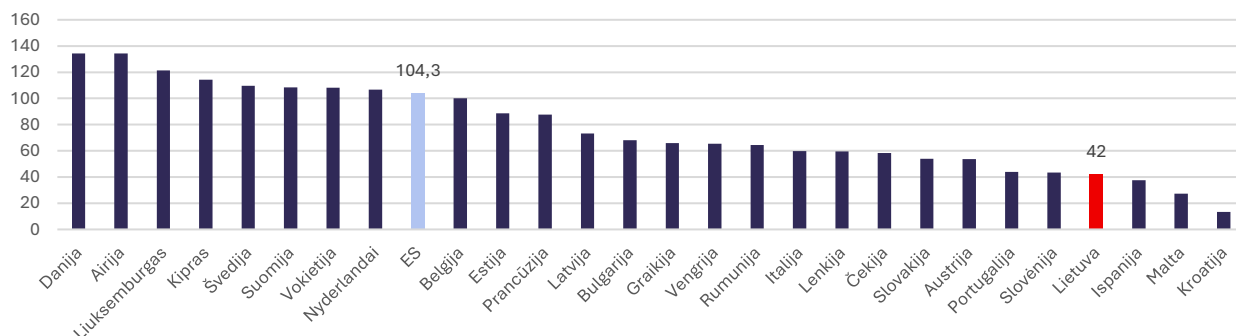

Šaltiniai: Eurostat ir Inovacijų agentūros skaičiavimai

Nors pasižymime sparčiausiu KIS paslaugų augimu Baltijos šalyse bei lyginant su ES vidurkiu, vis dar reikšmingai atsiliekame nuo KIS užimamos dalies bendroje paslaugų eksporto struktūroje. KIS dalis Lietuvos paslaugų eksporto struktūroje 2023 m. – 39,8 proc., ES šalių vidurkis – 68,8 proc., Latvijoje – 59,7 proc., Estijoje – 66,9 proc.

Tiek minėta aukštųjų ir vidutinių technologijų dalis bendrame prekių eksporte, tiek ir KIS paslaugų dalis bendrame paslaugų eksporte abu Europos inovacijų švieslentėje yra poveikio prekybai rodikliai – inovacinė veikla gali turėti įtakos užimtumui, pardavimams, eksportui ir aplinkai. Šie rodikliai matuoja inovacijų ekonominį poveikį. KIS rodiklis matuoja žiniomis grįsto paslaugų sektoriaus konkurencingumą ir atspindi ekonomikos gebėjimą, ypač atsirandantį dėl inovacijų, eksportuoti didelės pridėtinės vertės paslaugas ir sėkmingai dalyvauti žinioms imliose pasaulinėse vertės grandinėse. **Tiek minėtas aukštųjų ir vidutinių technologijų dalies prekių eksporte rodiklis, tiek šis KIS dalies rodiklis yra žemiausiai įvertinti Lietuvos rodikliai tarp kitų ES valstybių (pav. 41).** Švieslentėje Lietuvos KIS dalis siekia 40% ES vidurkio.

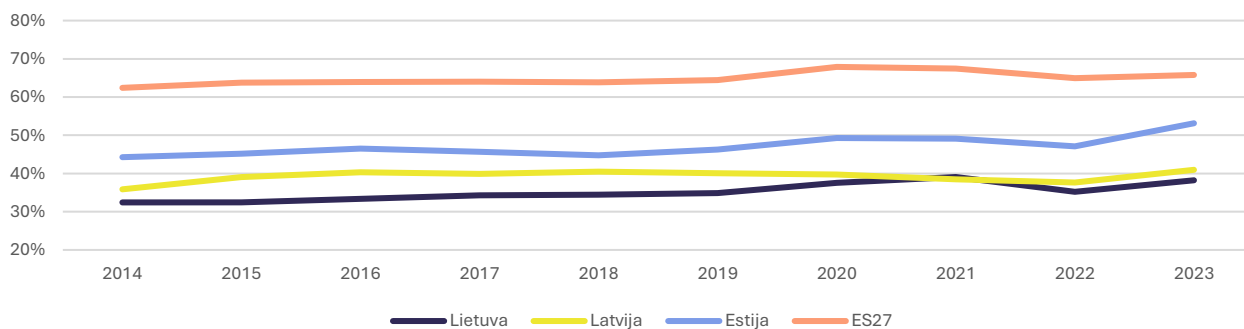
pav. 41 ES šalių ir ES27 reitingai pagal KIS dalies paslaugų eksporte rodiklį, palyginti su ES vidurkiu (indeksas EU27, 2018 = 100)

Šaltinis: Europos inovacijų švieslentė, 2025

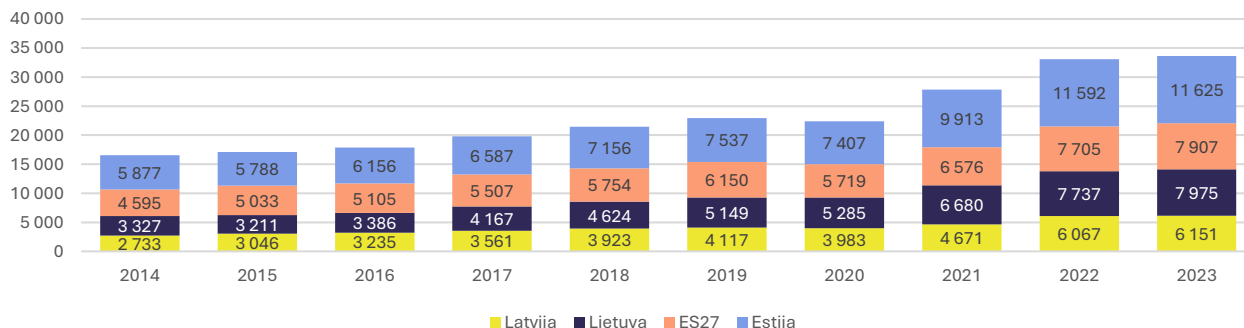
Apibendrinant, pagal aukštos pridėtinės vertės (APV)²¹ dalį eksporto struktūroje, Lietuva atsilieka tiek nuo ES27, tiek nuo kaimyninių šalių ir vis dar specializuojasi žemesnės pridėtinės vertės segmentuose (pav. 42). APV eksporto intensyvumo didėjimas gyventojų atžvilgiu rodo didėjančią Lietuvos APV eksporto galią (produktyvumą) vienam gyventojui – aplenkėme ES vidurkį, tačiau atsilikame nuo Estijos (pav. 43).

pav. 42 APV dalis bendrame prekių ir paslaugų eksporte (%)

Šaltiniai: Eurostat ir Inovacijų agentūros skaičiavimai

pav. 43 APV eksporto vertė, tenkanti vienam gyventojui (EUR)

Šaltiniai: Eurostat ir Inovacijų agentūros skaičiavimai

²¹ APV apima vidutinių ir aukštų technologijų prekes bei KIS paslaugas.

Eksporto transformacijos skatinimo kryptys

Lietuva turėtų siekti didinti eksportuojamų produktų sudėtingumą (sukuriamą vertę APV segmentuose). Tai galima pasiekti trimis kryptimis:

- **Inovacijų kūrimas** – skatinti įmones kurti naujus produktus naujose srityse, stiprinant technologinį konkurencingumą.
- **Esamos gamybos modernizavimas ir APV skatinimas** – remti tradiciškai stiprių sektorių atsinaujinimą, diegiant pažangias technologijas ir orientuojantis į sudėtingesnių, didesnę pridėtinę vertę kuriančių produktų gamybą.
- **Esamos produkcijos eksporto plėtra** – padėti įmonėms diversifikuoti ir plėsti eksporto rinkas, taip užtikrinant didesnę atsparumą paklausos svyravimams bei stipresnes pozicijas tarptautinėse rinkose.

Svarbu, kad vidutinių ir aukštųjų technologijų produktų segmentų augimas būtų grindžiamas lokaliai sukuriama pridėtine verte (*angl. local value capture*) kartu didinant paslaugų turinį, pvz., teikiant pirmenybę toms aukštųjų ar vidutinių technologijų nišoms, kuriose Lietuva gali įtvirtinti intelektualinę nuosavybę, dizainą ir kritinius komponentus (pvz., lazeriai, medicinos technologijos, tiksloji inžinerija). Remiantis Europos Komisijos 2024 m. ataskaita, šalies konkurencingumui užtikrinti būtinas perėjimas prie žiniomis grįstos ekonomikos ir didesnio eksportuojamų produktų sudėtingumo²².

Lietuva turi potencialo pereiti prie sudėtingesnių, didesnę pridėtinę vertę kuriančių produktų eksporto. Tai rodo du pagrindiniai aspektai:

- **Didelė vidaus pridėtinės vertės dalis eksporte.** Nors Lietuvos eksporte dominuoja žemesnės pridėtinės vertės produktai, jis daugiausia grindžiamas nacionaliniu gamybiniu pajėgumu: beveik 70 proc. bendro eksporto sudaro vidaus (vietinė) pridėtinė vertė (*angl. domestic value added, DVA*) (lentelė 6). 2008–2020 m. lietuviškos ir užsienietiškos (*angl. foreign value added, FVA*) vertės santykis eksporte beveik nekito, tačiau FVA dalis vis dar viršija EBPO vidurkį (26,7 proc.).
- **Aukštas ekonomikos kompleksiskumas.** 2023 m. Lietuvos ekonomika užėmė 36 vietą iš 145 šalių Ekonomikos kompleksiskumo indekse, per dešimtmetį pakilusi 8 pozicijomis (pav. 44). Šis indeksas, vertindamas eksporto krepšelio įvairovę ir gaminių retumą, atspindi sukauptas šalies gamybinės ir žinių kompetencijas. Tai rodo, kad nors Lietuva dar neprilygsta aukščiausio kompleksiskumo ekonomikoms, ji turi augančią kompetenciją eksportuoti sudėtingesnius produktus. Tokie produktai reikalauja didesnių MTEP investicijų bei specializuotų žinių, ir jiems priskiriama vidutinių bei aukštųjų technologijų produkcija.

Lietuva gali išnaudoti šį esamą potencialą, plėsdama ne tik aukštųjų, bet ir vidutinių technologijų eksporto sektorius – didindama pridėtinę vertę,

²² European Commission. (2024). *Commission Staff Working Paper. 2024 Country Report – Lithuania*. Prieiga: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52024SC0615>

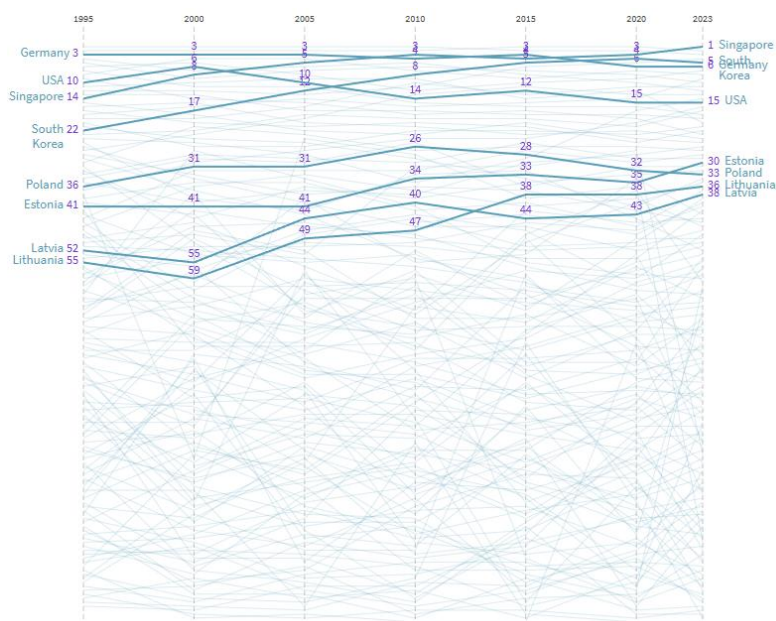
modernizuodama gamybą ir žengdama į artimas, tačiau sudėtingesnes sritis.

lentelė 6 Vidaus ir užsienio pridėtinė vertė Lietuvos ir kitų šalių eksporte, proc. (2020 m.)

Šalis	DVA (%), 2020	FVA (%), 2020
Vokietija	78,6	21,4
Latvija	75,9	24,1
EBPO vidurkis	73,3	26,7
Lenkija	71,1	28,9
Lietuva	69,2	30,8
Estija	63,1	36,9
Čekija	62,3	37,7
Airija	56,2	43,8
Slovakija	52,3	47,7

Šaltinis: OECD Trade in Value added (TIVA) 2023 edition: Principal Indicators, shares

pav. 44 Lietuvos ir kitų šalių pozicijos Ekonomikos kompleksiško indekse (2023 m.)

Šaltinis: The Atlas of Economic Complexity: Rankings. 2023

Eksporto augimo scenarijai

Baziniame scenarijuje, jei aukštųjų technologijų prekių (HT), vidutinių technologijų prekių (MT) ir žinioms imlių paslaugų (KIS) eksportas išlaikytų stabilius istorinius augimo tempus²³, 2025–2030 m. APV eksporto vidutinis metinis augimo tempas (CAGR) siektų 17,7 proc., o APV dalis lietuviškos kilmės eksporte 2030 m. pakiltų iki 43,4 proc. (pav. 45). Palyginimui, 2024 m. APV dalis sudarė 33,4 proc., iš jų HT – 4,7 proc., MT – 9,5 proc., KIS – 19,1 proc.

Spartesnio augimo scenarijaus atveju remiamasi prielaidomis:

- Lietuviškos kilmės HT eksportas augtų artimu pastarųjų metų tempui ir beveik dvigubai sparčiau nei baziniame scenarijuje (CAGR 15,8 proc.);

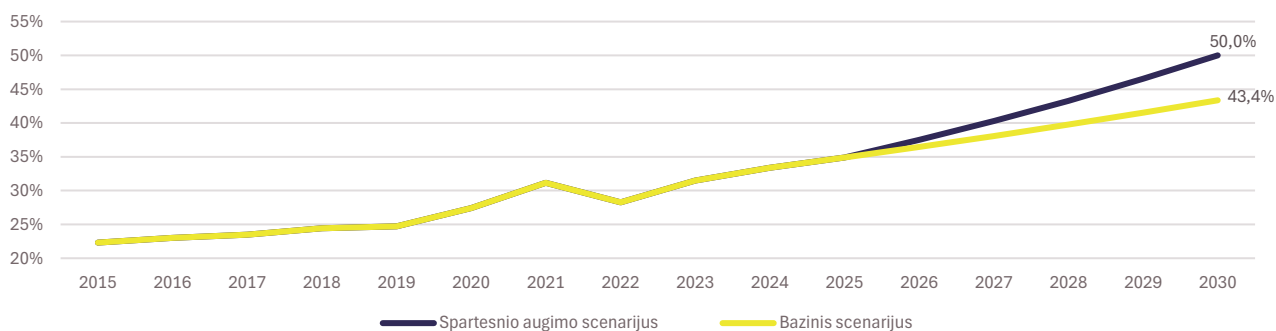
²³ Aukštųjų technologijų CAGR 2014-2019 m. – 8,6 proc., vidutinių technologijų 2014-2020 m. CAGR – 8,5 proc., KIS 2015-2019 m. CAGR – 22,5 proc.

- MT eksportas augtų panašiu tempu kaip ES lyderių (CAGR 12,3 proc.);
- KIS paslaugų eksportas dėl papildomų paskatų būtų kiek spartesnis nei baziniame scenarijuje (CAGR 25,3 proc.).

Spartesnio augimo scenarijuje, 2025–2030 m. APV eksporto vidutinis metinis augimo tempas siektų 21,1 proc., o APV dalis lietuviškos kilmės prekių ir paslaugų eksporte 2030 m. pasiektų 50 proc., taip priartėdama prie Estijos lygio (pagal APV dalį bendrame eksporte) (pav. 45). Tai lemtų ir pokyčius kategoriniu lygmeniu (pav. 46):

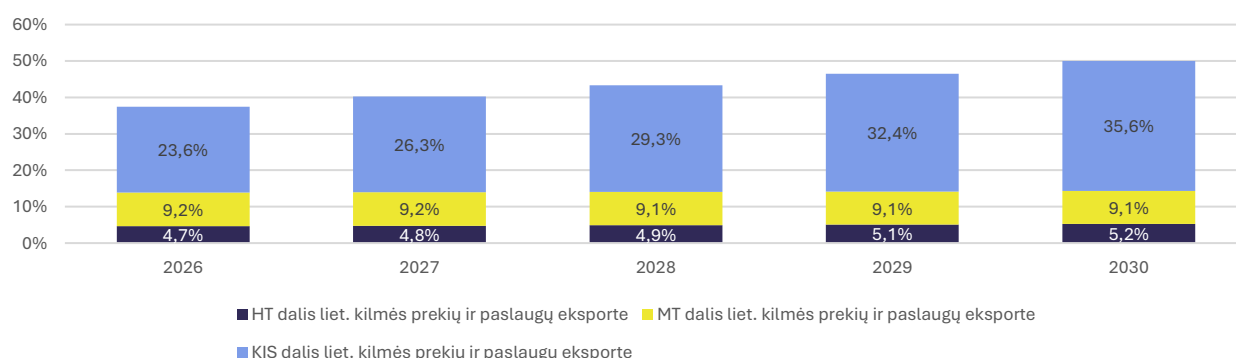
- HT dalis lietuviškos kilmės eksporte sudarytų 5,2 proc. (2024 m. – 4,7 proc.); prekių eksporte – 15 proc. (2024 m. – 9 proc.);
- MT dalis lietuviškos kilmės eksporte sudarytų 9,1 proc.; prekių eksporte – 26,1 proc. (2024 m. – 18,2 proc.);
- KIS dalis lietuviškos kilmės eksporte išaugtų iki 35,6 proc., o paslaugų eksporte – iki 54,8 proc. (2024 m. – atitinkamai 19,1 proc. ir 40,2 proc.).

pav. 45 APV dalis lietuviškos kilmės eksporte (%) – bazinis ir spartesnio augimo scenarijai

Šaltinis: Inovacijų agentūros skaičiavimai

pav. 46 HT, MT ir KIS dalys lietuviškos kilmės prekių ir paslaugų eksporte spartesniame scenarijuje, 2026–2030 m.

Šaltinis: VDA, Inovacijų agentūros skaičiavimai

I lentelė 7 Bazinio ir spartesnio augimo scenarijų rodiklių palyginimas

Rodiklis	Bazinis scenarijus	Spartesnio augimo scenarijus	Skirtumas / atribucija
APV lietuviškos kilmės eksporto vertė (EUR), 2030 m.	41,3 mlrd. EUR	47,6 mlrd. EUR	6,3 mlrd. EUR
APV dalis liet. kilmės eksporte (%), 2030 m.	43,4 proc.	50,0 proc.	+6,6 proc. p.

APV indėlis į liet. kilmės eksporto augimą (2030 m.)	56,9 proc.	75,8 proc.	+18,9 proc. p.
Suminė APV skirtumo / proveržio (tarp bazinio ir spartesnio scenarijaus) vertė (2026-2030 m.)	-	15,2 mlrd. EUR HT: 3,3 mlrd. EUR MT: 3,3 mlrd. EUR KIS: 8,6 mlrd. EUR	Papildomas APV eksportas spartesniame scenarijuje
Suminio APV proveržio pasiskirstymas pagal veiksnius (2026-2030 m.)	-	HT: 21,6 proc. MT: 21,5 proc. KIS: 56,8 proc.	% indėlis pagal faktorius
Kaupiamasis indėlis į APV dalies padidėjimą (proc. p.), 2030 m.	-	HT: 1,4 proc. p. MT: 1,4 proc. p. KIS: 3,8 proc. p.	Suma = 6,6 proc. p.
CAGR 2025-2030 m.²⁴	Bendro APV: 17,7 proc. HT: 8,6 proc. MT: 8,5 proc. KIS: 22,5 proc.	Bendro APV: 21,1 proc. HT: 15,8 proc. MT: 12,3 proc. KIS: 25,3 proc.	Spartesnio scenarijaus prielaidos

Šaltinis: Inovacijų agentūros skaičiavimai

²⁴ Bendro liet. kilmės prekių ir paslaugų eksporto augimo CAGR 2025-2030 m. tiek baziniame, tiek spartesnio augimo scenarijuose – 12,7 proc.

VI. Paveikslų sąrašas

pav. 1 Lietuvos produktyvumo augimas pagal perkamosios galios paritetą (PGP) ir nominalaus (to meto kainomis) EUR/val., proc. nuo ES vidurkio	5
pav. 2 Atrinktų ES šalių produktyvumas (to meto kainomis, EUR/val., 2024 m.)	5
pav. 3 Produktyviausių ES šalių ekonomikų struktūra (proc. nuo visos pridėtinės vertės, 2024 m.)	6
pav. 4 Lietuvos ekonomikos sektorių produktyvumas to meto kainomis, EUR/val., 2019 m. ir 2023 m.	7
pav. 5 Lietuvos sumaniosios specializacijos tematikų produktyvumas (to meto kainomis, EUR/dirbančiajam, 2023 m.)	8
pav. 6 Lietuvos sumaniosios specializacijos sektorių pridėtinės vertės dalis visoje pridėtinės vertės struktūroje, proc., 2023 m.	8
pav. 7 Atrinktų ES šalių pridėtinės vertės dalis pagal įmonių dydį (to meto kainomis, proc. nuo visos pridėtinės vertės, 2022 m.)	8
pav. 8 Lietuvos produktyvumo augimo kaitos veiksniai pagal įmonių dydį (to meto kainomis, EUR/dirbančiajam, proc. punktais)	10
pav. 9 Lietuvos įmonių produktyvumas pagal įmonių dydį (to meto kainomis, EUR/dirbančiajam) ir augimas nuo 2020 iki 2023 m. (proc., dešinė ašis)	10
pav. 10 Lietuvos produktyvumas pagal savivaldybes (to meto kainomis, proc. nuo ES vidurkio, 2023 m.)	11
pav. 11 Atrinktų ES šalių apdirbamosios gamybos struktūra pagal technologinį lygį (proc. visos apdirbamosios gamybos pridėtinės vertės, 2022 m.)	12
pav. 12 Pagrindinių Lietuvos apdirbamosios gamybos šakų produktyvumas palyginti su ES vidurkiu (tūkst. EUR vienam dirbančiajam, to meto kainomis, 2022 m.)	12
pav. 13 Atrinktų ES šalių apdirbamosios gamybos įmonių dalis pagal skaitmeninio intensyvumo indeksą (Digital intensity index DII), proc.	13
pav. 14 Atrinktų ES šalių materialinės investicijos apdirbamojoje gamyboje, (tūkst. EUR vienam dirbančiajam, 2022 m.)	13
pav. 15 EIB verslo apklausos klausimo apie reikšmingiausias kliūtis investavimui į plėtrą rezultatai, 2025 m.	13
pav. 16 Lietuvos pramonės įmonių apklausos respondentų proc. įvardinusių veiksnius kaip ribojančius pramonės gamybą	14
pav. 17 Lietuvos produktyvumo (pagal PGP, EUR/val.) santykis su ES vidurkiu – bazinis ir spartesnio augimo scenarijai	15
pav. 18 Lietuvos ekonomikos nominaliojo produktyvumo spartesnio augimo scenarijus	16
pav. 19 MTEP išlaidos verslo sektoriuje, lyginant su BVP, proc.	17
pav. 20 MTEP išlaidos verslo sektoriuje, Baltijos ir Skandinavijos šalyse (proc. nuo BVP)	17
pav. 21 MTEP išlaidos verslo sektoriuje, pagal finansavimo šaltinį, (proc., nuo visų MTEP išlaidų verslo sektoriuje)	18
pav. 22 Įmonių dydžio, vidutinių MTEP išlaidų ir bendro indėlio santykis	18
pav. 23 Pritrauktos investicijos pagal stadijas, 2024 (mln. EUR)	19

pav. 24 Įmonių, kurių MTEP veikla susijusi su mokslui (technologijoms) imliomis sritimis, išlaidų dalis, nuo visų MTEP išlaidas patiriančių įmonių, proc.	20
pav. 25 Įmonių, kurių MTEP veikla susijusi su mokslui (technologijoms) imliomis sritimis, skaičius, nuo visų MTEP išlaidas patiriančių įmonių skaičiaus, proc. ...	20
pav. 26 MTEP išlaidų dalis iš visų MT-02 tyrime dalyvavusių įmonių, proc.	21
pav. 27 Netiesioginė ir tiesioginė parama MTEP parama verslui, palyginti su BVP, proc.	21
pav. 28 Daktaro laipsnį įgijusių asmenų skaičius, 1 tūkstančiui gyventojų	22
pav. 29 Tyrėjų dalis verslo įmonių sektoriuje nuo visos darbo jėgos (viso etato ekvivalentu), proc.	22
pav. 30 Dalis doktorantūros studentų iš užsienio, 2023 (proc. nuo visų doktorantūros studentų šalyje)	23
pav. 31 Intelektinės nuosavybės indikatorius indeksas (EU27, 2017 = 100)	24
pav. 32 Verslo įmonių išlaidos MTEP valdžios ir aukštojo mokslo sektoriuose, mln. EUR	25
pav. 33 Bazinio ir spartaus MTEP išlaidų verslo sektoriuje augimo scenarijai (proc. nuo BVP)	26
pav. 34 Spartaus augimo scenarijaus prognozuojamos MTEP išlaidos (mln. EUR) verslo sektoriuje	26
pav. 35 Lietuvos įmonių 2024 m. eksporto vertės struktūra	29
pav. 36 Lietuviškos kilmės prekių (be energetinių produktų) eksportas į tikslines rinkas pagal technologinį intensyvumą 2020-2024 m.	30
pav. 37 Lietuvos ir atrinktų subjektų prekių eksporto struktūra pagal technologinį intensyvumą, 2024 m.	31
pav. 38 ES šalių ir ES27 Vidutinių ir aukštųjų technologijų dalies eksporte rodiklis, palyginti su ES vidurkiu (indeksas EU27, 2018 = 100)	31
pav. 39 Aukštųjų bei vidutinių technologijų produkcijos dalys Lietuvos ir atrinktų subjektų eksporte (%), 2014 – 2024 m.	32
pav. 40 KIS paslaugų kaita Lietuvoje ir atrinktuose subjektuose 2019-2023 m.	33
pav. 41 ES šalių ir ES27 reitingai pagal KIS dalies paslaugų eksporte rodiklį, palyginti su ES vidurkiu (indeksas EU27, 2018 = 100)	34
pav. 42 APV dalis bendrame prekių ir paslaugų eksporte (%)	34
pav. 43 APV eksporto vertė, tenkanti vienam gyventojui (EUR)	34
pav. 44 Lietuvos ir kitų šalių pozicijos Ekonomikos kompleksiško indekse (2023 m.)	36
pav. 45 APV dalis lietuviškos kilmės eksporte (%) – bazinis ir spartesnio augimo scenarijai	37
pav. 46 HT, MT ir KIS dalys lietuviškos kilmės prekių ir paslaugų eksporte spartesniame scenarijuje, 2026-2030 m.	37

VII. Lentelių sąrašas

lentelė 1. MTEP išlaidos verslo sektoriuje, mln. EUR, lyginant su BVP, proc....	17
lentelė 2 Lietuvos rezultatai pagal mokslinių tyrimų sistemų patrauklumo sub-indikatorius, palyginti su ES vidurkiu (indeksas EU27, 2018 = 100)	23
lentelė 3 Patentų, prekės ženklų ir dizaino paraiškų skaičius 1 mln. gyventojų	24
lentelė 4 Prekių pagal technologinį intensyvumą indėlis į eksporto į tikslines rinkas augimą 2019 – 2024 m.....	30
lentelė 5 Skirtingo technologinio intensyvumo produktų eksporto vidutiniai metiniai augimo tempai (2014 – 2024 m. laikotarpio)	32
lentelė 6 Vidaus ir užsienio pridėtinė vertė Lietuvos ir kitų šalių eksporte, proc. (2020 m.).....	36
lentelė 7 Bazinio ir spartesnio augimo scenarijų rodiklių palyginimas.....	37